KOSKA MAAILMA EI OLE VALMIS

kehitys utveckling

JOULUKUU 4.2018

PIMPIN PUOLUSTAJA

Simon Kemombo on soturi.
Hän taistelee naisten sukuelinten silpomisperinnettä vastaan Keniassa.

ULKOMINISTERIÖ_UTRIKESMINISTERIET

AFRIKAN KAHLITTU KAUPPA | HULLUNKURINEN KEHITYSPERHE | NAIROBIN RAJUT DISKOBUSSIT

Meskel-juhla on Etiopian ortodoksien tawehdo-kirkon kolmanneksi tärkein juhla pääsiäisen ja joulun jälkeen. Aattoiltana 26. syyskuuta papit ja seurakuntalaiset kokoontuivat Etiopian pääkaupungissa Addis Abebassa rukoilemaan, laulamaan ja polttamaan kokkoa.

KUVA MVphotos/AGE

KUVA SAMULI SIIRALA

”Vuonna 2014 Liberian positiivinen kehitys katkesi tuplasokkiin. Raaka-aineiden hinnat laskivat voimakkaasti ja lisäksi Ebola-tartunnat levisivät maahan. Sokit pyyhkivät pois osan edellisen vuosikymmenen hyvästä kehityksestä, kun talous supistui vuositasolla keskimäärin 0,8 prosenttia vuosina 2014–2016.”

Kristiina Karjanlahti

19

KANNEN KUVA SOFI LUNDIN

_ SISÄLTÖ

4 MAAILMAN MAKASIINI

11 PÄÄKIRJOITUS

12 AFRIKKA: PITKÄ TIE KAUPAN VAPAUTEEN KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA
Miksi Afrikan maiden on helpompi käydä kauppaa Euroopan maiden kanssa kuin keskenään?

19 KOLUMNI: TUPLASOKKI TUHOSI LIBERIAN SAAVUTUKSIA

20 KENIA: SOTURIT SILPOMISTA VASTAAN KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA
Keniassa naisten silpominen on laissa kielletty, mutta tapa on edelleen yleinen monissa maan heimokulttuureissa. Joukko Samburu-miehiä käy pitkää sotaa silpomisperinnettä vatsaan.

26 KOKOT ROIHUSIVAT MESKEL-JUHLASSA

34 POHJOLAN PERHE HAJOAA
Ennen Pohjoismaat vetivät yhtä köyttä kehitysyhteistyössä. Nyt jokainen pelaa omaa peliään.

38 SUOMALAISFIRMAT OHOI, NYT SOMALIAAN! KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA
Yusuf M. Mubarak kannustaa yrityksiä etsimään kauppakumppania Somaliasta.

42 PINNALLA
Ymmärretäänkö afrikkalainen siirtolaisuus väärin?

46 VAPAALLA KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA
Keniassa bussimatkustajia houkutellaan toinen toistaan erikoisemmilla busseilla. Yhdessä soi diskomusiikki ja toisessa matkustajia viihdytetään akvaariokaloilla.

50 SUOMI TEKEE KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA
Sambialaisten rakkaus grillihiiliä kohtaan uhkaa jo maan metsiä.

54 TULIAISET
Afrikassa tasa-arvon arkkivihollinen on patriarkaalisuus.

55 SARJAKUVA

Täydellinen velkamyrsky uhkaa

Jopa puolet Saharan eteläpuoleisen Afrikan maista saattavat olla pian velkavaikeuksissa. Samaan aikaan velkasovittelun pelisäännöt puuttuvat.

LK/IKON IMAGES/JOHN HOLCROFT

AFRIKAN MAILLE ON TYÖNNETTY POIKKEUKSELLISEN HALPAA RAHAA, MUTTA TILANNE ON MUUTTUMASSA.

AFRIKAN MAAT ovat tankanneet huolella velkaa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuoden 2008 talouskriisin teki lainarahasta niille poikkeuksellisen halpaa, kun pääomat lähtivät etsimään parempaa tuottoa Afrikkaan ja muualle kehittyville markkinoille taantumaan ajautuneista länsimaista.

Nyt kansainvälisen talouden ja politiikan tähtikartta ei ole onnellisessa asennossa Afrikan kannalta. Esimerkiksi Yhdysvaltojen talouskasvu näyttäisi jatkuvan voimakkaana, mikä nostaa dollarin arvoa. Afrikan maille tämä on ongelma, koska niillä on paljon dollarimääräistä velkaa ja siten niiden velanhoitokulut nousevat.

Samaan aikaan rahaa valtioiden kassaan tuovien raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat matelevat alamaissa. Ja alhaiset hinnat heikentävät niiden valuuttojen arvoa, mikä nostaa entisestään velanhoitokuluja. Esimerkiksi Afrikan toiseksi suurimman öljyntuottajamaan Angolan valuutan *kwachan* arvo on puoliintunut parissa vuodessa.

Kansainvälinen valuuttarahasto IMF varoittaakin, että Saharan eteläpuolisen Afrikan 44:stä maasta jopa lähes puolelle voi tulla vaikeuksia velkojen takaisinmaksussa. Tällä hetkellä Eritrea, Etelä-Sudan, Kongon demokraattinen tasavalta, Mosambik, Somalia, Tšad ja Zimbabwe ovat käytännössä jo maksukyvyttömiä.

KIINAN VALTA KASVAA

Valtiot tarvitsevat vanhojen velkojen maksuun uutta velkarahaa. Sitä on entistä vaikeampaa saada markkinoilta siedettävään hintaan. Tähän on useita syitä.

Korkojen nousu teollistuneissa maissa ohjaa sijoittajien rahoja takaisin kehittyneiden maiden korkomarkkinoille. Myös sijoittajien kasvanut pelko Afrikan maiden maksuhäiriöistä nostaa lainoista perittäviä korkoja – eräänlaista pelkokerrointa.

”Rahoittajat ovat tiukkoja. Jos maa ei pysty maksamaan vanhoja lainoja, niin uusia on hankalampi saada”, sanoo Suomen Pankin vanhempi ekonomisti **Kristiina Karjanlahti**.

Näin on käynyt Sambialle, joka ei enää saa rahaa markkinoilta, vaan hakee nyt IMF:ltä 1,3 miljardin dollarin luottoa julkisen talouden paikkaamiseen. Rahoituksen saaminen ei ole helppoa, sillä ehtona on uskottava suunnitelma velan takaisinmaksusta.

”Kriisimaat saattavat joutua tukeutumaan entistä enemmän Kiinan apuun, jos rahoitusta ei saa muualta”, Karjanlahti arvioi.

Kiina on luvannut Afrikan maille lisää rahoitusta. Ehdot ovat todennäköisesti tiukat. Kiina voi esimerkiksi vaatia lainojen vakuuksiksi luonnonvaroja tai infrastruktuuria, jota kiinalaisyhtiöt ovat olleet rakentamassa.

Syyskuussa *Africa Confidential* -lehti väitti, että Sambian valtiollinen sähköyhtiö Zesco on siirtynyt kiinalaiseen omistukseen maksamattomien velkojen vuoksi.

PELISÄÄNNÖT PUUTTUVAT

Karjanlahden arvion mukaan lähivuosina on mahdollista, että moni Afrikan maa joutuu järjestelemään kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta ottamiaan luottoja uudelleen, kun maksuun erääntyy isoja lainaeriä.

”Siksi rahoittajien tulisi nyt sopia yhtenäisistä pelisäännöistä mahdollisten maksuhäiriöiden varalta.”

Afrikan maiden velkojen uudelleenjärjestely 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa vaati pitkiä neuvotteluja. Valtiot ja kansainväliset kehitysrahoittajat pystyivät kuitenkin sopimaan yhteisistä pelisäännöistä.

Nyt yhteisymmärryksen löytäminen on vaikeampaa, sillä velkojien joukko on entistä suurempi ja kirjavampi. Joukkovelkakirjoja liikkeelle laskeneiden afrikkalaisten valtioiden ”velkojina” voi olla tuhansia sijoittajia.

”Lisäksi Kiinan kaltaisten uusien rahoittajien lainoihin voi liittyä ehtoja tai poliittisia sitoumuksia, joista ei ole tietoa.”

Afrikan velkakysymys on noussut keskusteluun esimerkiksi IMF:ssä ja G20-ryhmässä, joissa ovat mukana maailman talousmahdit. Jännitteiden kasvu etenkin Yhdysvaltain ja Kiinan välillä voi vaikeuttaa sovun löytymistä.

MATTI REMES

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA

SELKÄRANKAISTEN ELÄINTEN MÄÄRÄ *vähenee tropiikissa rajusti*

Luonnonvarojen ylikulutus näkyy tropiikin eläinten määrän romahtamisena. Kato on ollut pahinta lajirikkaassa Etelä- ja Keski-Amerikassa.

TEKSTI MINTTU-MAARIA PARTANEN **GRAFIIKKA** JUHO HIILIVIRTA

SELKÄRANKAISTEN eläinten määrä on vähentynyt maapallolla keskimäärin 60 prosenttia vuodesta 1970, kertoo WWF:n tuore Living Planet -julkaisu. Tieteelliseen tietoon perustuva raportti seuraa muutoksia lähes 17 000 eläinpopulaation koossa eri puolilla maapalloa. Nopeinta eläinten määrän romahtaminen on ollut lajirikkailla trooppisilla alueilla.

Pahinta kato on ollut Etelä- ja Keski-Amerikassa, jossa selkärankaisista on kadonnut vuodesta 1970 jopa 89 prosenttia. Tyynenmeren alueella eläinten määrä on vähentynyt 64 prosenttia. Suurimmat syyt katoon ovat luonnonvarojen ylikulutus, kuten salametsästys, liikakalastus ja metsähakkuut, sekä maatalous. Ne selittävät kaksi kolmasosaa eläinten määrän vähenemisestä.

60 %

Selkärankaiset
Keskimäärin 60 % selkärankaisista on vähentynyt maapallolla vuodesta 1970.

20 %

Amazonin sademetsä
20 % Amazonin sademetsästä on hävinnyt 50 vuodessa.

50 %

Mangrovemetsät
50 % Mangrovemetsistä on kadonnut trooppisen ja subtrooppisen vyöhykkeen rannikoilla

94 %

Makean veden eläimet
94 % Makean veden selkärankaisten määrä on vähentynyt Etelä- ja Keski-Amerikassa

50 %

Koralliriutat
50 % Matalien merialueiden koralleista on hävinnyt viimeisen 30 vuoden aikana.

86 %

Afrikannorsu
86 % norsuista on hävinnyt Keski-Tansaniassa vuodesta 1976.

YK-JÄRJESTÖT

TASA-ARVOTAVOITE SAAVUTETTU

YK:N PÄÄSIHTEERIKSI vuoden 2017 alussa tullut **António Guterres** asetti sukupuolten tasavertaisen edustuksen tavoitteeksen. Järjestön ylimmässä johdossa eli pääsihteerin johtoryhmässä se on jo saavutettu. Lisäksi YK-järjestöjen työtä maatasolla koordinoivista johtajista puolet oli miehiä ja puolet naisia toukokuussa 2018.

AFRIKKA

Kallis tuontiruoka

OMER RED/IPS

Etiopian maaseudun köyhyys on puolittunut 25 vuodessa tuotannon kasvun ansiosta. Jundi Hajji viljelee vehnää.

AFRIKAN maat käyttävät vuodessa yhteensä 30 miljardia euroa elintarvikkeiden tuontiin, vaikka alueella voisi tuottaa riittävästi ruokaa, Alliance for a Green Revolution in Africa (Agra) -järjestön vuosiraportti kertoo.

Sen mukaan Afrikka tarvitsisi kymmenen vuoden aikana jopa 350 miljardia euroa investointeihin, joilla kohennettaisiin ruuan tuotantoa, jalostusta, markkinointia ja kuljetusta. (IPS)

SENEGAL

IHMISKAUPPAA VASTAAN RADIOSSA

IOM/IPS

Senegalilainen rap-artisti Big Makhou Djolof esiintyi syksyllä Radio Oxy Jeunesin siirtolaisuutta käsitteleväässä ohjelmassa.

"NÄIN omin silmin, miten ihmisiä kuoli Saharassa ja kuinka naiset ajautuivat prostituutioon rahojen loputtua. Lisäksi ihmiskauppiaat raiskasivat samoja naisia, joita heidän oli määrä auttaa Eurooppaan."

Räppäri **Big Makhou Djolof** kertoi kokemuksistaan Senegalin pääkaupungissa Dakarissa toimivan Radio Oxy Jeunesin lähetyksessä syyskuussa. Oxy Jeunes on Länsi-Afrikan vanhimpia yhteisöradioita. Se tavoittaa jopa 70 prosenttia Dakarin miljoonasta asukkaasta.

Ohjelma kuuluu *Migrants as Messengers* -kampanjaan, jota YK:n siirtolaisuusjärjestö IOM pyörittää 30 yhteisöradion kanssa Senegalissa. Kampanjan tarkoitus on kansan valistamisen ohella vahvistaa yhteisöradioiden toimittajien ammattitaitoa ja kykyä käsitellä siirtolaisuuteen liittyvää tietoa. (IOM)

➤ *Lue artikkelimme, kuinka Samburun alueella Keniassa taistellaan silpomista vastaan radio-ohjelmien avulla sivulta 20.*

MUUTTOLIIKKEET

MAALTA KAUPUNKIIN

"MUUTTOLIIKKEET edustavat taloudellisen, sosiaalisen ja inhimillisen kehityksen ydintä", muistuttaa taloustieteilijä **Andrea Cattaneo**, joka on laatinut YK:n ruokajärjestön FAOn siirtolaisuutta koskevan raportin.

Se painottaa, että ihmiset muuttavat rutkasti enemmän kotimaidensa sisällä kuin rajojen yli. Reilu miljardi kehitysmaiden asukasta on vaihtanut paikkakuntaa, useimmiten maalta kaupunkiin.

Pakomatkatkin suuntautuvat enimmäkseen kehitysmaasta toiseen. Noin 85 prosenttia maailman pakolaisista on kehitysmaissa ja vähintään kolmannes on majoitettu maaseudulle.

Cattaneon mukaan kansallisen ja kansainvälisen siirtolaisuuden välillä on yhteys.

RAFIQUL ISLAM/IPS

Bangladeshilainen Abdul Aziz asui maalla, kunnes tulva vei perheen kodin kymmenen vuotta sitten.

Synnyinseudultaan pois muuttaneet lähtevät ulkomaille viisi kertaa niin todennäköisesti kuin kotikulmille jääneet. (IPS)

➤ *Lue asiantuntija-artikkeli Afrikan sisäisen muuttoliikkeen positiivisista taloudellisista vaikutuksista sivuilta 42–43.*

ISOLDA AGAZZI/IPS

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen vaatii kehitysmaiden viljelijöitä omaksumaan uusia menetelmiä. Keniassa niitä opetetaan kenttäkoulussa.

KENIA

Säävakuutuksia viljelijöille

SAHARAN eteläpuolisessa Afrikassa vain yksi prosentti pankkilainoista suuntautuu maatalouteen, vaikka ala tuo viidenneksen kansantuotteesta ja yli 60 prosenttia työpaikoista.

Tukholman yliopiston yhteydessä toimiva *Global Resilience Partnership* (GRP) tekee yhteistyötä *International Food Policy Research Instituten* (IFPRI) kanssa Kenian Machakosin piirikunnassa järjestämällä rahoitusta pienviljelijöille.

Rahan sijasta annetaan siemeniä, lannoitteita ja torjunta-aineita, jotka riittävät noin puolen hehtaarin maissipellon tarpeisiin. Pakettiin sisältyy säävakuutus sekä tietoa parhaista viljelykäytännöistä.

Jos sato epäonnistuu säiden vuoksi, vakuutus hoitaa lainanlyhennyksen. Järjestelmä toimii sosiaalisena turvaverkkona, joka auttaa viljelijän katovuosien yli. (IPS)

➤ *Lue haastattelu nälkäisten määrän kasvusta sivulta 10.*

KEHITYSYHTEISTYÖ

KUA ALOITTAA SIJOITTAMISEN

SUOMI sijoittaa 16 miljoonaa euroa työllistävään pienyritystoimintaan kehitysmaissa Kirkon Ulkomaanavun perustaman uuden yhtiön kautta.

Alkuvaiheessa uusi yhtiö, FCA Investments Oy, sijoittaa yritystoimintaan Aasiassa ja Afrikassa kahden rahaston kautta. FCA Investments suunnittelee tekevänsä myös 0,1–1 miljoonan euron suoria sijoituksia yrityksiin.

"Juuri pula kohtuuhintaisesta rahoituksesta on työpaikkoja synnyttävän yritystoiminnan yksi keskeinen este kehitysmaissa. Uusi yhtiö voi tarjota kasvun eväät sellaisella lupaavalle yritystoiminnalle, joka on vielä liian pientä kiinnostaakseen perinteisiä kehitysrahoitusyhtiöitä", ulkomaankauppa- ja kehitysministeri **Anne-Mari Virolainen** sanoo.

FCA Investmentsin on tarkoitus tehdä ensimmäiset suorat sijoituksena itäafrikkalaisessa Ugandassa. Ugandan lisäksi Kirkon Ulkomaanavun suunnitelmissa on tehdä suoria sijoituksia mahdollisesti myös Somaliassa, Keniassa, Jordaniassa, Nepalissa, Myanmarissa ja Kambodžassa.

INDONESIA

Metsäpalot uhkaavat ilmastoa

INDONESIAN kasvihuonekaasupäästöt ovat maailman kärkeä, mutta maa on päättänyt laittaa ne kuriin.

Indonesiassa pääasiallisia päästölähteitä ovat metsäkato ja raivattujen turvesoiden palot. Pahimmillaan Indonesian maastopalot ovat aiheuttaneet arviolta jopa viisi prosenttia ihmiskunnan aiheuttamista päästöistä. Näin tapahtui ainakin vuonna 2015, jolloin el Niño -sääilmiö aiheutti Kaakkois-Aasiassa laajaa kuivuutta ja erityisen paljon turvepaloja.

Saarivaltion presidentti **Joko Widodo** kielsi syyskuussa uusien lupien myöntämisen öljypalmuviljelmille ja kehotti aloittamaan nykyisten plantaasien alasajon. Lokakuussa maan suunnittelu- ja kehitysministeri **Bambang Brodjonegoro** julisti Indonesian tavoitteena olevan samaan aikaan kiihdyttää talouskasvua, vähentää köyhyyttä ja alentaa päästöjä. (IPS)

➤ *Lue artikkeli Sambian metsäkadon vastaisesta taistelusta sivulta 50.*

TASA-ARVO

LAILLISTA SYRJINTÄÄ YHÄ

MONIEN maiden lainsäädäntö syrjii naisia niin työ- kuin yksityiselämässäkin. Maailmanpankin raportti paljastaa, että maailman 195 valtiosta 104 kieltää yhä tietyt ammatit naisilta heidän sukupuolensa vuoksi. 59 maasta puuttuu lainsäädäntö, joka kieltäisi seksuaalisen ahdistelun työpaikalla. 18 maassa miehellä on oikeus estää vaimonsa työssäkäynti. (IPS)

Hyvä paha MUOVI

Murto-osa maailman muovista käytetään Afrikassa, mutta muovi on sielläkin mittava ongelma. Suomalaisyhtiö aloittelee Keniassa maidon muovipussitusta – ja sillä voi olla paljon myönteisiä vaikutuksia.

TEKSTI TIINA KIRKAS **GRAFIIKKA** JUHO HIILIVIRTA

Julkisessa keskustelussa muovista on tullut terveyden ja ympäristön ykkösvihollinen. Silti se on yhä hyvä pakkausmateriaali, kun ruoan ja juoman pitää säilyä puhtaana pitkään. Ainakin se on kartonkia edullisempi vaihtoehto köyhän maan kuluttajille.

”Keniassa saa samalla hinnalla kolme kartongista tai neljä muovista kahden desilitran maitopakkausta. Kun rahasta on tiukkaa, ihmiset maksavat mieluummin sisällöstä kuin pakkauksesta”, sanoo suomalaisen Elecster Oyj:n entinen toimitusjohtaja **Jarmo Halonen**.

Elecster suunnittelee, valmistaa ja markkinoi iskukuumennetun maidon prosessointi- ja pakkauskoneita sekä muovisia pakkausmateriaaleja vientimarkkinoille. Keniassa yhtiön uusi tuotantolaitos alkoi pussittaa asiakkaidensa maitoa paikan päällä valmistettuun muoviin vuoden 2018 lopussa.

Iskukuumennuksessa maito lämmitetään pariksi sekunniksi 140–150 asteeseen, jolloin pieneliöt kuolevat. Siksi se on hygieenisempää kuin toreilta tai tiloilta hankittu käsittelemätön maito.

Kuumennuksen jälkeen maito myös säilyy kuukausia huoneenlämmössä. Siitä on hyötyä köyhien maiden kaupoissa ja kodeissa, joissa ei välttämättä ole jääkaappia tai edes sähköä.

”Kouluissa muoviset maitopakkaukset kerätään ja lähetetään takaisin muovitehtaalle, jossa niistä valmistetaan uusia tuotteita”, Halonen kertoo.

Hän myöntää, että muutoin Keniassa muovinkeräys ja -kierrätys on lähes olematonta.

MAITOTALOUS KEHITTÄÄ

Elecster on toiminut Keniassa 1980-luvulta lähtien. Ensimmäinen asiakas oli Merun osuustoimintameijeri, joka toimittaa iskukuumennettua maitoa keskiseen Keniaan ja pääkaupunkiin Nairobiin.

Meijerin ensimmäinen laitteisto tuotiin Suomesta kehitysyhteistyövaroin. Sen jälkeen meijeriä on laajennettu kuusi kertaa kaupallisella rahalla. Samalla käsitelty maitomäärä on kasvanut alun 1 500 litrasta 220 000 litraan päivässä.

Halonen korostaa maidontuotannon merkitystä alueen kehitykselle. Viljelijöiden toimeentulo turvaa lasten koulutuksen ja hyvinvoinnin.

”Maidontuottajat kertovat, että tuntevat vihdoin itsensä kunniallisiksi kansalaisiksi”, hän sanoo.

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

NIILI on Afrikan mantereen pisin joki, jonka valuma-alueella asuu arviolta 300 miljoonaa ihmistä. Joesta valuu Välimereen vuosittain yli sata tonnia mikromuovia.

NIGERIN valuma-alueella asuu 130 miljoonaa ihmistä. Mikromuovia päätyy tonneittain Guineanlahteen myös muista alueen joista.

● Maatumattomien muovikassien tuonti, valmistus, myynti, markkinointi ja/tai käyttö kiellettyä

* Malissa ja Tansaniassa kielto hyväksytty mutta ei vielä toteutettu.

** Tšadissa kielto voimassa pääkaupungissa N'Djamenassa, Egyptissä Hurghadassa, Somaliassa Somalimaassa ja Tansaniassa Sansibarilla.

○ Maatumattomien muovikassien jakelua ja/tai käyttöä verotetaan

Muovikassi / ihminen vuodessa ennen kieltoa	Vankeusrangaistus	Sakkorangaistus euroina	
KENIA 6	KENIA 4 VUOTTA	KENIA >34 000	ETELÄ-AFRIKKA 6 000
MAROKKO 85	RUANDA 0,5–1 VUOTTA	BENIN 8–155	ZIMBABWE 26–440
			RUANDA 67

Lähde: Single-Use Plastics. A Roadmap for Sustainability. UNEP, 2018.

MUOVIKIELLOT YLEISTYVÄT

Repaleiset muovipussit lepattavat puiden oksissa, lojuvat tienpientareilla ja kelluvat vesistöissä. Tämä on valitettavan yleinen näky monin paikoin Afrikkaa.

Kyse ei ole vain maisemahaitasta, sillä muovipussit tukkivat katuviemäreitä ja aiheuttavat tulvia. Maatumattoman muovin päälle muodostuu myös pieniä lampia, joiden vesissä sikiävät malarialoista levittävät hyttyset. Kasviston seassa muovi kulkeutuu helposti lehmien ja muiden eläinten ruoansulatuselimistöön.

Valtamerissä muovi pilkkoutuu mikromuoviksi, joka päätyy kalojen ja muiden vedenelävien ravinnoksi. Jo nyt 80 prosenttia kaikesta meriroskasta on muovia, josta vain viitisen prosenttia on silmin havaittavissa.

Samaan aikaan rannikkojen asukkaat saavat merkittävän osan valkuaisaineestaan kalaravinnosta.

Merten lisäksi Afrikan suurten järvien tulevaisuus huolettaa. Viktoriajärven eteläosassa tutkijat ovat löytäneet joka viidennestä niilinahvenesta ja -tilapiasta muovia kuten polyeteeniä, polypropeenia ja silikonikumia.

Roskaantumista halutaan kitkeä nyt järein toimin.

Yli puolet Afrikan valtioista on kieltänyt kertakäyttöisten ja maatumattomien muovikassien valmistuksen, tuonnin, markkinoinnin, myynnin ja/tai käytön. Kiellot koskevat eri maissa eripaksuisia muoveja. Osa valtioista myös verottaa muovikassien myyntiä ja hankintaa.

Ankarimmin lain rikkomisesta rankaisee Kenia, jossa vankeutta voi saada neljä vuotta ja sakkoa jopa 34 000 euroa. Keniassa kadunvarret siistiytyivät nopeasti syyskuussa 2017 voimaan astuneen muovikiellon jälkeen, mutta monessa muussa maassa kieltolakeja on ollut vaikea toimeenpanna ja valvoa.

Kauppiaat ja kuluttajat vastustavat kieltoa, koska muovikasseille ei ole tarjottu yhtä halpaa ja kätevää vaihtoehtoa. Perusongelmina säilyvät Afrikassakin omaksuttu kertakäyttökulttuuri, roskaaminen sekä mantereen toimimaton jätehuolto.

HAASTATTELU

TEKSTI TIINA KIRKAS
KUVA SAMULI SIIRALA

Miksi nälkä taas lisääntyy?

Yli 800 miljoonaa eli joka kymmenes maailman ihminen ei saa ruoastaan riittävästi energiaa. Pitkään jatkuneen hyvän kehityksen jälkeen nälkäisten määrä taas lisääntyy.

KAISA KARTTUNEN

IKÄ: 58.

KOULUTUS: Maa- ja metsätaloustieteen tohtori Helsingin yliopistosta.

TYÖ: Tutkija e2 -tutkimusyhteisössä.

URA: Maatalouden asiantuntijatehtäviä muiden muassa ulkoministeriössä ja YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestössä FAOssa. Laaja kokemus Suomen kehitysyhteistyön kumppanimaista.

Nälkäisten ihmisten määrä ja suhteellinen osuus maailman väestöstä laskivat lupaavasti vuoteen 2015 asti. Miksi luvut kääntyivät sen jälkeen kasvuun, tutkija Kaisa Karttunen?
Sään ääri-ilmiöt vaikeuttivat ruoantuotantoa eri puolilla maailmaa. Kuivuus koetteli Saharan eteläpuolista Afrikkaa ja Keski-Amerikkaa, myrskyt ja tulvat Aasiaa. Samaan aikaan Latinalaisessa Amerikassa talous sakkasi, ja etenkin Venezuelassa ja Boliviassa nälkäisten määrä lisääntyi. Afrikassa yhä jatkuvat konfliktit heikensivät ruokaturvaa muiden muassa Etelä-Sudanissa, Koillis-Nigeriassa ja Somaliassa.

Eniten nälkäisten määrä ja osuus lisääntyivät Saharan eteläpuolisessa Afrikassa, jossa jo entuudestaan maatalouden tuottavuus on heikointa ja väestönkasvu suurinta maailmassa. Köyhillä ihmisillä ei ole varaa sen enempää tuottaa kuin ostaa itselleen riittävästi ruokaa.

YK:n kestävän kehityksen tavoitteista toinen pyrkii poistamaan maailmasta nälän vuoteen 2030 mennessä. Miten tavoitteeseen päästään?
Ensin on onnistuttava ensimmäisessä tavoitteessa eli poistettava köyhyys. On myös parannettava sukupuolten tasa-arvoa ja toimittava tosissaan ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi. Eri toimijoiden on lisättävä yhteistyötä niin paikallisella, kansallisella kuin globaalillakin tasolla.

Samalla on autettava kehitysmaiden pienviljelijöitä sopeutumaan muutokseen, jotta vaikeutuvissa olosuhteissa voidaan vastaisuudessakin tuottaa ruokaa. Sitä varten tarvitaan tutkimusta muiden muassa ilmastokestävistä kasvilajeista ja tehokkaista kastelujärjestelmistä. Se taas vaatii huomattavasti nykyistä suurempaa panostusta maatalouden kehittämiseen.

Viljelijöille on myös tarjottava koulutusta, neuvontaa ja turvaverkkoja. Iso osa kehitysmaiden pientuottajista elää kädestä suuhun, ja heille kasvilajin vaihtaminen tai uuden viljelymenetelmän omaksuminen on aina taloudellinen riski.

Mikä yhdistää suomalaista ja esimerkiksi sambialaista viljelijää?
Luonnonlait. Lisäksi kaikkialla ruoantuotanto vaatii maata, vettä, siemeniä, työvoimaa, pääomia. Mittakaava on tietenkin erilainen, vaikka Sambiassakin on maatiloja, jotka ovat suurempia ja koneistetumpia kuin Suomessa. Kehitysmaiden maatalous ei ole vain kuokkaviljelyä.

Entä erottaa?
Sambian kaltaisessa kehitysmaassa viljelijöillä ei ole järjestelmää, jolla suojautua taloudelliselta riskiltä. Vaihtuvien sääolojen aiheuttamilta satotappiolta suojaavat vakuutukset ovat useimmille liian kalliita. Suomessa valtio maksoi aikoinaan viljelijöille satovahinkokorvauksia, mutta nyt he kustantavat itse omat vakuutuksensa. Ääritilanteessa, kuten viime kesän kuivuuden jälkeen, valtio kuitenkin ohjasi ylimääräisiä budjettivaroja viljelijöiden tueksi.

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

"KÖYHILLÄ IHMISILLÄ EI OLE VARAA SEN ENEMPÄÄ TUOTTAA KUIN OSTAA ITSELLEEN RIITTÄVÄSTI RUOKAA."

PASI NOKELAINEN

PETRI KROOK

Vaikutukset nähtävä vivuttamiselta

”DOLLARI kehitysapuun tuo kohdemaalle tasan yhden dollarin, kun taas jokainen verotusohjelmaan sijoitettu dollari on tuottanut kehitysmaille keskimäärin sadan dollarin verotulot.”

Lainaus on Suomen Kuvalehden artikkelista lokakuulta, ja ajatuksen on lehdelle lausunut **James Karanja** Verotarkastajat ilman rajoja -ohjelmasta.

Ohjelma on Karanjan mukaan tuonut siihen osallistuneille kehitysmaille 414 miljoonan dollarin lisäverotulot kolmessa vuodessa. Summa on satakertainen ohjelman kuluihin nähden. Ja näin Suomenkin ohjelman tukemiseen käyttämät 800 000 ”kehitysyhteistyöeuroa” ovat laskennallisesti tuottaneet kehitysmaille 80 miljoonan euron hyödyn.

Verotuksen kehittämiseen kohdistuvan ja muun kehitysavun vastakkainasettelu ei kuitenkaan ole hedelmällistä.

Tässä tapauksessa se on jopa huvittavaa. Ohjelmassa on kyse perinteistäkin perinteisemmästä kehitysavun muodosta eli teknisestä avusta: länsimaisia asiantuntijoitaan lähetetään tukemaan kehitysmaiden kollegoitaan ja paljastamaan isojen yritysten verovilppiä.

VIVUTTAMINEN on päivän sana kansainvälisessä kehityspolitiikassa. On järkevää ohjata kehitysyhteistyövaroja niin, että kehitysmaat pystyvät sillä tuella kasvattamaan tulojaan tai että kehitykseen saadaan vivutetuksi mukaan muita rahavirtoja.

Suurin ”vipuvaikutus”, joka minulla on tiedossa, on viime vuonna perustetun Suomi–IFC-ilmastorahaston ensimmäisellä sijoituksella. Se on tuhatkertainen: kolmen miljoonan euron laina sijoitetaan siemenrahoitukseksi kolmen gigawatin energiahankekokonaisuuteen yhdeksässä eri Afrikan maassa. Energiataloudellisten ennusteiden mukaan yhden megawatin tehon rakentamiseen tarvitaan arviolta miljoonaa euroa. Koko hanke vaatii siis kolme miljardia, ja näiden rahojen löytymistä edesautetaan Suomen siemenrahoituksella.

Voi olla, että Suomi–IFC -ilmastorahastosta tehdään vielä lisäsijoituksia hankekokonaisuuteen sen edetessä. Siinä tapauksessa sekä kustannusten laskiessa vipuvaikutus vastaavasti loivenee, mutta on joka tapauksessa huomattavan suuri.

VIVUTTAMINEN EI KUITENKAAN YKSIN SAA OHJATA KEHITYSPOLITIIKKAA. SIITÄ EI OLE KAIKKEEN.

VIVUTTAMINEN ei kuitenkaan yksin saa ohjata kehityspolitiikkaa. Siitä ei ole kaikkeen.

Lehden sivuilla 20–25 kerrotaan nuorten samburu-heimoon kuuluvien miesten työstä naisten sukuelinten silpomista vastaan Keniassa. Silpomista ei lopeteta yksin eikä edes ensisijaisesti rahalla, mutta sitäkin tarvitaan.

Silpomisen lopettaminen on askel kohti laajempaa yhteiskunnallista vaikutusta, naisten ja tyttöjen tasavertaisia oikeuksia suhteessa miehiin ja poikiin. Sillä, jos millä on vipuvaikutusta yhteiskuntien toimivuuteen ja ihmisoikeuksien toteutumiseen, vaikka työn välitöntä vipuvaikutusta ei voi laskea euroissa.

Ulkoministeriön eduskunnalle marraskuun alussa antama kehityspolitiikan tulosraportti auttaa jäsentämään kehityspolitiikan tuotto- ja panossuhteiden moninaisuutta resursseista, välittömiin tuloksiin, laajempiin tuloksiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Suosittelen lämpimästi.

"Business is good", bussivalmistaja Master Fabricatorsin myyntijohtaja Kuldeep Singh toteaa. Kysyntä riittää, ja afrikkalaiset asiakkaat nykyään ymmärtävät, että laatu maksaa – mutta ei saa maksa liikaa.

AFRIKKA

PITKÄ TIE *KAUPAN* VAPAUTEEN

Afrikan maiden on helpompi käydä kauppaa eurooppalaisten kanssa kuin keskenään. Nyt tullimuurit ja muut kauppaa hidastavat kahleet näyttäisivät murtuvan vähitellen.

TEKSTI JUHO PAAVOLA, MÅRTEN WALLENDAHL
KUVAT JA GRAFIIKKA MÅRTEN WALLENDAHL, JUHO HIILIVIRTA

Teollisuusalue miljoonakaupunki Nairobissa, Kenian pääkaupungissa, on täynnä työpajoja, tehtaita ja omituisia pikkukauppoja. Täällä valmistetaan ja myydään ihan mitä vaan. Huonokuntoisen kujan lopussa avautuu iso pysäköintialue täynnä värikkäitä busseja valmiina toimitettaviksi asiakkaille.

Korkeiden alumiinipeltien takana löytyy *Master Fabricators*, vuonna 1995 perustettu kenialainen linja-autotehdas. Markkinat ja valmistus kasvavat vuodesta vuoteen. Tällä hetkellä 350 työntekijää valmistaa täällä erilaisia linja-autoja ja myy niitä ympäri Afrikkaa.

Vienti vetää ja sen odotetaan kasvavan. Suurin osa 200 ajoneuvon vuosituotannosta myydään Kenian sisällä tai samaan talousyhteisöön kuuluviin naapurimaihin Ugandaan ja Tansaniaan.

MAAILMAN ERI TALOUSALUEIDEN SISÄISEN KAUPAN OSUUS ALUEILLA SYNTYVÄSTÄ BRUTTOKANSANTUOTTEESTA

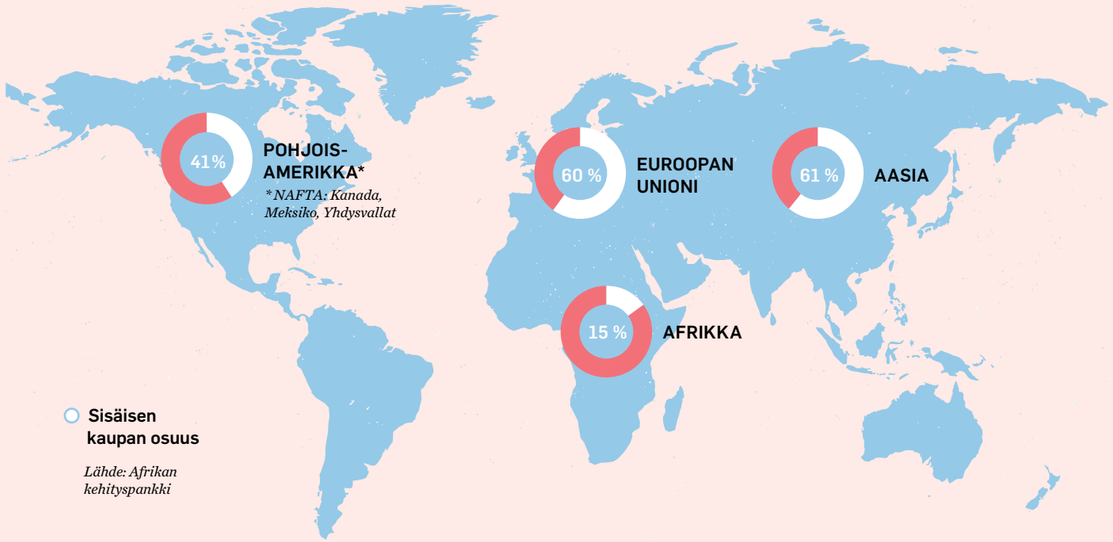

Lähde: Afrikan kehityspankki

Kaikista tuontituotteista maksetaan korkeat verot ja tullit. Vapaakauppasopimus voisi siksi parantaa Master Fabricatorsin kannattavuutta, Kuldeep Singh pohtii.

Vienti naapurimaihin vetää, sillä Itä-Afrikan yhteisön EAC:n sisällä tavarakauppa on tullivapaata. Alueen ulkopuolelle myytyjen linja-autojen määrä on pieni, useasta syystä. Verotus ja tullit vaikuttavat asiaan, mutta eivät kuitenkaan ole tärkeimpiä syitä. Nyt Sambiasta ja Kongosta on löydetty uusia asiakkaita.

”Emme myy aggressiivisesti Itä-Afrikan ulkopuolelle, markkinat riittävät täälläkin. Mutta nykyään asiakkaat myös muualta Afrikasta lähestyvät meitä”, myyntijohtaja **Kuldeep Singh** sanoo.

Intialaisesta nimestään huolimatta Singh kenialainen. Hän kuuluu Kenian aasialaisvähemmistöön. Heillä on kokonaan suurempi rooli maan liike-elämässä.

REVIIRIAJATTELU VOIMISSAAN

Laajempaa Afrikan valloitusta rajoittaa jälleenmyyjien reviiriajattelu

”Sen takia teemme periaatteessa poikkeuksen, kun myymme muualle Afrikkaan. Siitä sovitaan erikseen jälleenmyyjien kanssa”, sanoo firman talouspäällikkö **Gohil Veelesh**.

Nyt jälleenmyyjät ostavat tehtaalta valmiita busseja ja maksavat niistä arvonlisäveroa, jonka valtio palauttaa viennin jälkeen. Veelesh ei usko, että kevyempi byrokratia tai verotus ovat ratkaisevia tekijöitä viennin esteiden purkamisessa.

”Tuonti on kuitenkin eri asia. Tullien ja verojen poistaminen komponenttien ostamisesta muualta Afrikasta olisi suuri etu meille”, Veelesh sanoo.

Master Fabricatorsin tehdashalleissa on nyt noin 40 ajoneuvoa eri rakennusvaiheissa. Kiertokäynti myyntijohtaja Kuldeep Singhin kanssa tehtaassa on hyvä havainnollistus globaaleista arvoketjuista ja kauppapolitiikan vaikutuksista niihin.

Linja-autoalustat tulevat valmistajilta Japanissa, Ruotsissa tai Saksassa. Kori rakennetaan kokonaisuudessaan täällä Keniassa. Noin kolmasosa materiaaleista tuodaan ulkomailta. Ilmastointilaitteet tulevat Kiinasta, ikkunat Egyptistä ja lukot Intiasta.

”Ostaisimme kaiken paikallisesti, jos olisi mahdollista. Se olisi meille halvempaa ja loisi uusia työpaikkoja täällä”, Kuldeep Singh sanoo.

Länsimaiset ja aasialaiset komponenttitoimittajat saavat kilpailuetua suurempien valmistusmäärien takaamien alhaisempien yksikkökustannusten lisäksi myös siitä, että Afrikan sisällä kohoaa korkeampia kaupan esteitä kuin mantereen ja muun maailman välillä.

AFRIKASSA TAVARA EI LIIKU

Euroopan sisäiset rajat ylittävän kaupan osuus on EU-maiden yhteenlasketusta bruttokansantuotteesta noin 60 prosenttia. Afrikassa vastaava luku on viime vuodet liikkunut 15 ja 18 prosentin välillä.

”Esteet Afrikan sisällä tapahtuvalle kaupalle ovat suuremmat kuin Afrikan ja Euroopan väliselle kaupalle”, **Frank Matsaert** tiivistää.

Lokakuussa Helsingissä vieraillut Matsaert on tehnyt pitkän uran kehitysrahoitustehtävissä ja työskentelee nykyisin toimitusjohtajana Trade Mark East Africassa. Se on voittoa tavoittelematon järjestö, joka edistää kehitystä kaupan keinoin Itä-Afrikassa.

Suurimmat syyt vaatimattomalle Afrikan sisäiselle kaupalle ovat toimimaton infrastruktuuri sekä yhteisen talousalueen puute. Tavara ei oikein kulje, ja välillä elävät kanatkin ehtivät kuolla, ennen kuin auto ehtii rajan ylitse.

”Ensinnäkin rajoilla on fyysisiä esteitä, eli huonoa infrastruktuuria ja toiseksi on paljon yliampuvaa byrokratiaa. Eri maiden keskenään erilaiset tuotestandardit puolestaan saavat aikaan sen, että tavaravirta hidastuu”, Matsaert summaa.

Afrikan sisäisen kaupan arvoa heikentää myös se, että

”ALUEELLISET KAUPPA-ALUEET OVAT KUIN RAKENNUSPALIKOITA KOHTI KOKO MANTEREEN VAPAAKAUPPA-ALUETTA.”

monessa maassa teollistumisaste on edelleen huomattavan matala. Silloin myös teollisten vientihyödykkeiden määrä jää suhteellisen pieneksi.

”Tutkimusten mukaan Afrikan maat käyvät myös keskenään kauppaa lähinnä perushyödykkeillä, raaka-aineilla ja mineraaleilla”, Pohjoismaisen Afrikka-Instituutin tutkija Victor Adetula sanoo.

Master Fabricators -tehtaan bussien afrikkalaissuusaste ei siksi välttämättä nousisi nopealla aikataululla, vaikka Afrikan sisäiset kaupan esteet tulleista alkaen poistuisivat. Näin olisi siitä syystä, että afrikkalaisia komponenttitoimittajia olisi vaikea löytää. Afrikan alhaiseen teollistumisasteen yksi syy on mantereen heikko sisäinen integraatio. Muuhun maailmaan verrat-

”KATSOMME KATEELLISINA, MITÄ OLETTE SAAVUTTANEET EUROOPASSA. AFRIKASSA EI MITÄÄN KUITENKAAN TAPAHDU NOPEASTI TAI ONGELMITTA.”

tuna köyhä väestö on pirstoutunut 55 eri valtioon. Koska valtioiden välillä on lisäksi kaupan esteitä, ei ole syntynyt riittävän isoja markkinoita.

SIIRTOMAAHISTORIA VAIKUTTAA YHÄ

Politiikan näkökulmasta suurin selittäjä heikolle integraatiolle on siirtomaahistoria. Se vaikuttaa yhä: länsiafrikkalaisen ECOWAS-talousalueen rungon muodostavat entiset Ranskan siirtomaat, itäafrikkalaisen EAC:n pohjana ovat britti-imperiumin siirtomaat. Kehitys kohti vapaakauppaa on tapahtunut koko mantereen sijasta alueellisesti.

Historiaselitys on laajalti käytetty. Myös arkisempia syitä hitaalle, koko Afrikan kokoiselle integraatiolle löytyy.

”Afrikka on yksinkertaisesti aika iso. Jos katsoo karttaa, niin huomaa, että Afrikkaan mahtuu kolme USA:ta”, Kenian ”EK:n” eli paikallisen liike-elämän edunvalvojan KEPSA:n toimitusjohtaja **Carole Kariyuki** sanoo.

Koko mantereen vapaakaupan suuntaan Afrikka on kuitenkin menossa, tosin hitaasti ja vielä epävarmoin askelin.

TAVOITTEENA ”AFRIKAN EU”

Vuonna 2011 Afrikan unionin (AU) maat käynnistivät koko Afrikan kokoisen vapaakauppa-alueen (AfCFTA) suunnittelun. Sen tarkoituksena on poistaa tullimaksut suurimmalta osalta vientituotteilta ja vilkastaa näin Afrikan sisäistä kauppaa. Samalla sopimus helpottaisi investointeja, matkustamista ja työvoiman liikkuvuutta maasta toiseen. Tavoitteena on siis eräänlainen ”Afrikan EU”.

Maaliskuussa 2018 Ruandan pääkaupunki Kigalissa pidetyssä kokouksessa jo 44 Afrikan maan johtajat allekirjoittivat alustavan sopimuksen. Ulkopuolelle jäi vielä mantereen talousmahdeista Nigeria. Syynä oli suurten yhtiöiden kuten Dangote Cementin pelko siitä, että avautuva markkina uhkaa niiden liiketoimintaa. Sittemmin päät ovat kääntyneet.

”Nigeriassa on huomattu, että vapaakauppa-alue syntyy joka tapauksessa, joten on parempi olla itse mukana”, Kariyuki sanoo.

Mikäli AU:n maat pääsevät yhteisymmärrykseen, kaupan esteiden poistuminen voi merkitä mittavaa piristysruisketta. YK:n arvioin mukaan Afrikan sisäinen kauppa voisi kasvaa vuoteen 2022 mennessä jopa 52 prosentilla vuoteen 2010 verrattuna.

”Talouden integraation suuri kysymys on, miten itäisen ja eteläisen Afrikan tavat ajatella kauppaa saadaan sovitettua yhteen Keski- ja Länsi-Afrikan kanssa”, Matsaert näkee.

Tämä olisi tärkeää pelkästään väestönkasvun näkökulmasta. Jo 2025 Afrikassa elää noin 1,5 miljardia ihmistä.

Nykyiselläänkin ikärakenne on nuori. Monessa maassa työttömiä on noin 60–70 prosenttia väestöstä. Kasvava kauppa loisi mahdollisuuksia nuorille.

ECONOMIC COMMUNITY OF WEST AFRICAN STATES (ECOWAS)

Mikä: Vuonna 1975 perustettu ECOWAS-talousalue koostuu kahdeksan, pääosin ranskankielisesen maan talousunionista (UEMOA) sekä alueen englanninkielisten maiden vastineesta (WAMZ). Uusimpana maana ECOWAS:n jäsenyyttä on hakenut siteitään Saharan etelä puolelle tiivistävä Marokko, mutta sen jäsenhakemusta ei ainakaan toistaiseksi ole hyväksytty.
Jäsenmaat: Benin, Burkina Faso, Kap Verde, Norsunluurannikko, Gambia, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Liberia, Mali, Niger, Nigeria, Senegal, Sierra Leone, Togo
Sisäisen tavaraviennin tulli: 5,7 %

SOUTHERN AFRICAN DEVELOPMENT COMMUNITY (SADC)

Mikä: Kattaa lähes koko päiväntasaajan eteläpuolisen Afrikan ja on myös bruttokansantulomittarilla Afrikan talousliitoista suurin. Alun perin SADC perustettiin vuonna 1982 eteläisen Afrikan kehitysorganisaatioksi (SADCC), jonka yksi keskeinen tehtävä oli vähentää jäsenmaiden riippuvuutta valkoisen ylivallan Etelä-Afrikasta. Apartheidin lakattua Etelä-Afrikassa yhteisön tärkeimmäksi päämääräksi tuli taloudellisen integraation lisääminen alueen maiden välillä.
Jäsenmaat: Angola, Botswana, Etelä-Afrikka, Komorrit, Kongon demokraattinen tasavalta, Lesotho, Madagascar, Malawi, Mauritius, Mosambik, Namibia, Seychellit, Sambia, Swazimaa, Tansania, Zimbabwe
Väkiluku: 368 miljoonaa
Sisäisen tavaraviennin tulli: 3,8 %

EAST AFRICAN COMMUNITY (EAC)

Mikä: Itä-Afrikan yhteisön (EAC) ensimmäinen versio perustettiin jo vuonna 1967. Nyt on menossa toinen yritys: kolme alkuperäisjäsentä Kenia, Tansania ja Uganda allekirjoittivat EAC:n perustamiskirjan vuonna 1999, toimintansa vapaakauppa-alue aloitti seuraavana vuonna. Vuodesta 2005 lähtien tavarat ovat saaneet kulkea alueella tullivapaasti.
Jäsenmaat: Burundi, Ruanda, Kenia, Etelä-Sudan, Tansania ja Uganda.
Väkiluku: 150 miljoonaa
Sisäisen tavaraviennin tulli: 0 %

COMMON MARKET FOR EASTERN AND SOUTHERN AFRICA (COMESA)

Mikä: Lähes katkeamattoman maaketjun Afrikan pohjoisosasta etelään muodostava COMESA perustettiin vuonna 1994. Nykyisin jäseniä on 19. Yhteisön olemassaolon aikana siitä ovat irtautuneet aiemmin jäseniä olleet Lesotho, Mosambik, Tansania, Namibia ja Angola.
Jäsenmaat: Burundi, Djibouti, Egypti, Eritrea, Etiopia, Kenia, Komorit, Kongo, Libya, Madagaskar, Malawi, Mauritius, Ruanda, Seychellit, Sambia, Sudan, Swazimaa, Uganda, Zimbabwe
Väkiluku: noin 500 miljoonaa
Sisäisen tavaraviennin tulli: 1,9 %

ECONOMIC COMMUNITY OF CENTRAL AFRICAN STATES (ECCAS)

Mikä: Vaikka kauppa-alue perustettiin jo 1983, sen toimeenpano on vienyt paljon aikaa. Suurin syy talousintegraation lykkääntymiselle olivat Suurten järvien alueen konfliktit sekä Kongon sisällissota, jossa ECCAS-maat Ruanda ja Angola olivat vieläpä eri puolilla.
Jäsenmaat: Angola, Burundi, Gabon, Kamerun, Keski-Afrikan tasavalta, Kongo, Kongon demokraattinen tasavalta, Päiväntasaajan Guinea, Ruanda, Sao Tomé ja Príncipe, Tsad
Väkiluku noin: 175 miljoonaa
Sisäisen tavaraviennin tulli: 1,9 %

SOUTHERN AFRICAN CUSTOMS UNION (SACU)

Mikä: Eteläisen Afrikan tulliunioni SACU perustettiin jo vuonna 1910, mikä tekee siitä maailman vanhimman olemassa olevan tulliliiton, joskaan nykyiset jäsenet eivät tuolloin olleet nykyaikaisia suvereeneja valtioita. Etelä-Afrikka hallinnoi tulliliittoa vuodet 1910–1994, ja lopullinen hallintouudistus tehtiin vuonna 2002. Nykyisin tulliliiton valtiot muodostavat yhden tullivapaan talousalueen, jolla on yhteinen tullipolitiikka alueen ulkopuoliseen tuontiin.
Jäsenmaat: Botswana, Etelä-Afrikka, Lesotho, Namibia, Swazimaa
Päämaja: Windhoek, Namibia
Sisäisen tavaraviennin tulli: 0%

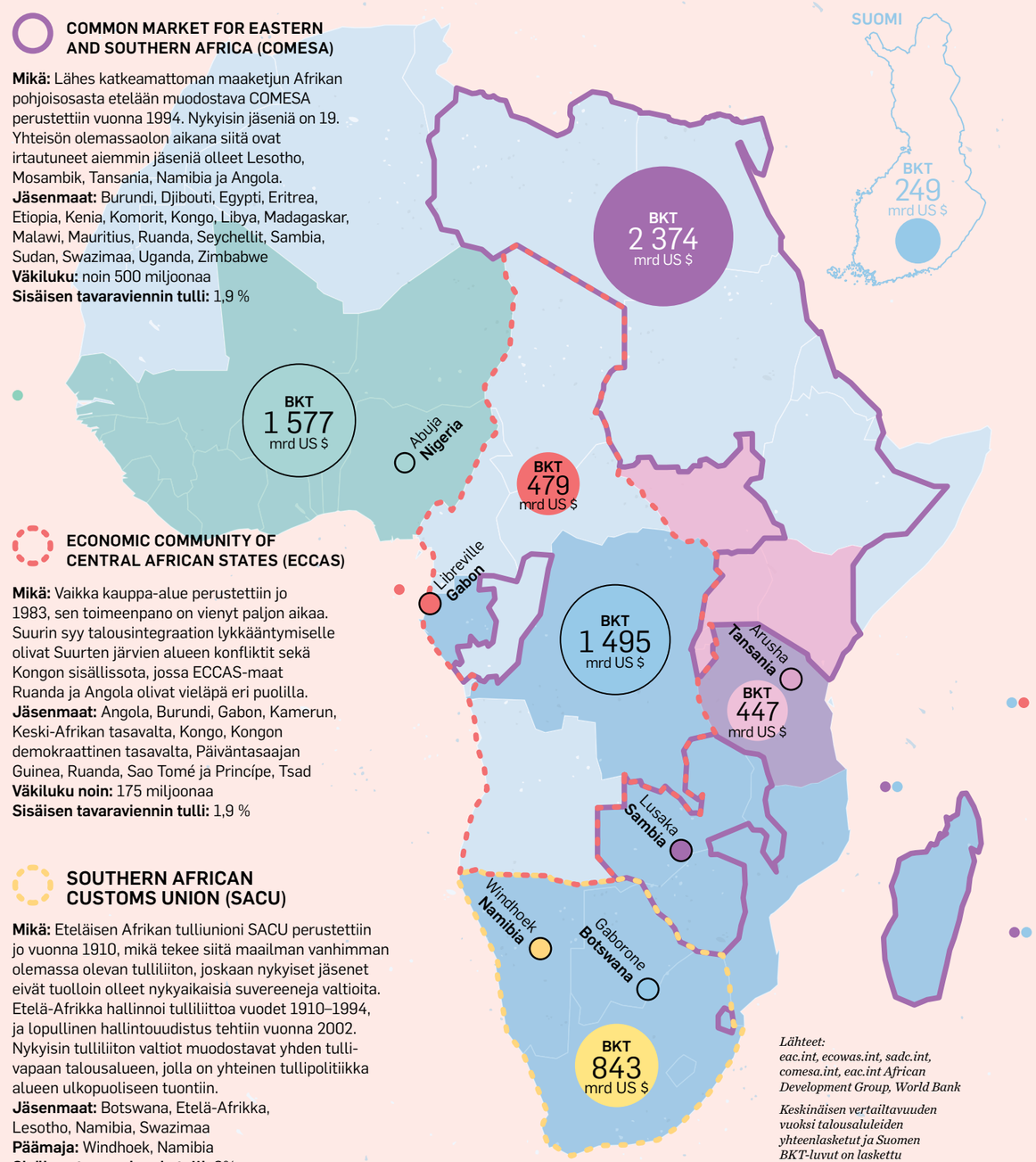

Lähteet: eac.int, ecowas.int, sadc.int, comesa.int, eac.int African Development Group, World Bank

Keskinäisen vertailtavuuden vuoksi talousaluleiden yhteenlasketut ja Suomen BKT-luvut on laskettu osvoimaikorjatuna (PPP).

VALMISTA PALIKKA PALIKALTA

Samaan aikaan koko mantereen vapaakauppa-alueen luomistyön kanssa itäisen Afrikan talousalueet EAC ja COMESA käyvät kolmenvälisiä neuvotteluja eteläisen Afrikan talousalue SADC:n kanssa Kapkaupungista Kairoon ulottuvan vapaakauppa-alueen luomiseksi. Myös siinä kyse on sisämarkkinan vilkastuttamisesta.

”Ajattelen asian niin, että alueelliset kauppa-alueet ovat kuin rakennuspalikoita kohti koko mantereen vapaakauppa-aluetta”, Matsaert sanoo.

Itä-Afrikan yhteisön EAC:n kuuden maan alueella sisäinen kauppa on ollut tullivapaata vuodesta 2005 lähtien. Tilastojen mukaan kauppa on virkistynyt. Esimerkiksi tavaroiden ja palvelujen vienti on kiirinyt vuoden 2010 noin 13,2 miljardista dollarista noin 20,2 miljardiin.

”Alku oli hidas, mutta yhteinen talousalue on pikkuhiljaa syntynyt. Tullimaksujen alentaminen on kasvattanut alueen sisäistä kauppaa ja parantanut yksittäisten maiden kasvunäkymiä”, Victor Adetula tiivistää.

Ehkä sama voisi olla mahdollista koko Afrikan mittakaavassa. Ilman poliittista vakautta ja tavaroiden kuljetusta helpottavia panostuksia infrastruktuuriin sopimus vapaakaupasta on kuitenkin helposti vain pala paperia.

”Puutteellinen infra on talouskehityksen suuri este, mutta sen suhteen olen toiveikas. Vapaakauppa-alue vauhdittaisi kaupankäyntiä. Sen seurauksena valtioiden olisi pakko alkaa investoida yhä enemmän teiden, satamien ja rautateiden kehittämiseen”, Carole Kariyuki sanoo.

AFRIKKALAISEEN LAATUUN LUOTETAAN

Bussien tuonti Kiinasta ei ole *Master Fabricators* -linja-autotehtaan myyntijohtajan Kuldeep Singhin mukaan enää niin iso uhka alalla kuin aiemmin. Naapurimaahan Tansaniaan ostettiin taannoin paljon busseja Kiinasta, mutta muutaman vuoden jälkeen huomattiin, että niiden laatu ei kestänyt Afrikan olosuhteita.

”VAPAAKAUPPA-ALUEEN SEURAUKSENA VALTIOIDEN OLISI PAKKO ALKAA INVESTOIDA YHÄ ENEMMÄN TEIDEN, SATAMIEN JA RAUTATEIDEN KEHITTÄMISEEN.”

”Jo nyt korjaamme tehtaallamme kiinalaisbusseja ja vaihdamme alustoja länsimaalaisten valmistajien tuotteisiin, Singh kertoo. Hän näyttää pari kiinalaisvalmisteista bussia, jotka nyt muokataan sopimaan Afrikan kovaan käyttöön.”

Palvelusopimuksista on tullut yhä tärkeämpi osa toiminnasta.

”En tunne toista paikallista valmistajaa, joka antaisi kirjallisen sopimuksen vuoden takuusta”, Singh sanoo.

Hänestä liiketoimintamahdollisuudet alalla ovat jatkossakin hyvät. Monet taloudet mantereella kasvavat suhteellisen voimakkaasti. Tiukempi lainsäädäntö ajoneuvojen laatukriteereistä vaatii nopeampaa investointitahtia.

”Uskon, että Afrikan markkinoiden laajempi yhdentyminen tulee tapahtumaan, mutta en tiedä miten ja milloin”, Singh sanoo.

Tiiviimpi integraatio luo kuitenkin mahdollisuuksia Afrikkaan. Vielä tärkeämpää olisi Singhin mukaan sopia yhtenäisestä valuutasta.

”Katsomme kateellisina, mitä olette saavuttaneet Euroopassa. Afrikassa ei mitään kuitenkaan tapahdu nopeasti tai ongelmitta”, Kuldeep Singh sanoo. •

Kirjoittajista Mårten Wallendahl on Keniassa asuva toimittaja, joka haastatteli Master Fabricatorsin edustajia Nairobissa. Juho Paavola on vapaa toimittaja ja tehnyt muut haastattelut.

KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA

Osa bussikomponenteista valmistetaan paikallisesti.

KOLUMNI _

SAMULI SIIRALA

KRISTIINA KARJANLAHTI

TUPLASOKKI TUHOSI LIBERIAN SAAVUTUKSIA

Köyhien maiden pitäisi säästää pahan päivän varalle, mutta juuri köyhille maille ja niiden köyhimmille kansalaisille se on kaikkein vaikeinta, kirjoittaa Kristiina Karjanlahti.

ASUIN JA TYÖSKENTELIN länsiafrikkalaisessa Liberiassa vuosina 2007–2011. Maata hallitsi Afrikan ensimmäinen vaaleilla valittu naispresidentti **Ellen Johnson Sirleaf**, pitkä sisällissota oli saatu loppumaan ja tunnelmat olivat muutenkin toiveikkaat.

Sisällissodan taustalla olivat maan rikkaat luonnonvarat. Nyt tavoitteena oli valjastaa ne konfliktin ylläpitämisen sijasta köyhyyden vähentämiseen ja kestävän tasa-arvoisemman kasvun luomiseen.

Alku onnistui. Epävakaiden vuosien aikana kertynyt velkataakka saatiin kevennettyä velkahelpotusprosessin (HIPC) kautta, ja Liberiaan virtasi kokoonsa nähden merkittäviä summia kehitysapua. Näitä varoilla panostettiin koulutukseen, terveydenhuoltoon ja infrastruktuuriin sekä hallinnon kapasiteetin vahvistamiseen.

Tuloksiakin tuli. Talous kasvoi ja köyhyysaste laski.

VUONNA 2014 Liberian positiivinen kehitys katkesi tuplasokkiin. Raaka-aineiden hinnat laskivat voimakkaasti ja lisäksi Ebola-tartunnat levisivät maahan. Sokit pyyhkivät pois osan edellisen vuosikymmenen hyvästä kehitystä, kun talous supistui vuositasolla keskimäärin 0,8 prosenttia vuosina 2014–2016. Kriittisiä investointeja mineraali- ja muille talouden merkittäville sektoreille lykättiin, työttömyys kasvoi ja vientitulot laskivat. Köyhyysaste nousi takaisin yli 60 prosenttiin.

Liberian tapahtuvat kuvaavat hyvin köyhyyteen liittyvää epävarmuutta. Vähäisiä taloudellisia tai hallinnollisia resursseja ei ole helppo käyttää sokkeihin varautumiseen, jokapäiväisten haasteiden lisäksi.

MAISSA, JOISSA ISO OSA väestöstä elää köyhyysrajan tuntumassa, sokkien vaikutukset tuntuvat kovimmin. Liberiassa raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen lasku heikensi maan vaihtosuhdetta ja valuuttakurssia. Tämä puolestaan nosti tuontiruuan hintaa, minkä vaikutukset etenkin köyhimpien ihmisten elintasoon olivat merkittävät. Ebola-epidemia niin ikään levisi laajimmalle maissa, joissa perusterveydenhuollon taso on alhainen sekä maan hallinnollinen ja taloudellinen kapasiteetti on rajallinen.

Tällä hetkellä odotukset Liberian kasvun ja kehityksen suhteen ovat kriisivuosien jälkeen jälleen kohentuneet ja Maailmanpankki odottaa talouden kasvun vahvistuvan lähelle 5 prosenttia vuosikymmenen loppuun mennessä.

Kirjoittaja on vanhempi ekonomisti Suomen Pankin kansainvälisessä toimistossa.

KENIA

SOTURIT SILPOMISTA VASTAAN

Vaikka naisen sukuelinten silpominen on kielletty Keniassa, yhdeksän kymmenestä naisesta Samburun piirikunnassa ympäri-leikataan. Joukko nuoria miehiä taistelee lopettaakseen tuskallisen perinteen.

TEKSTI JA KUVAT SOFI LUNDIN

Lomuranin (vasemmalla), Samuel Leadismon (keskellä) ja Simon Lemombon (oikealla) kylässä kaikki naiset ovat ympärileikattuja. Miehet kampanjoivat, jotta perinne voisi loppua.

Noomboi ei tiedä kuinka vanha hän on, mutta hän arvelee olevansa 56 vuotta. Hän oli vain pieni tyttö sinä aamuna, kun hänet herätti vieras ihminen partakoneenterä kädessään. Puolet kylää kerääntyi yhteen, kun Noomboilta leikattiin pois klitoris ja häpyhuulet.

Veri värjäsi punaiseksi lehmännahkan, jonka päällä hän alastomana makasi. Pian juhlat olivat täydessä vauhdissa. Taas yhdestä tytöstä oli tullut nainen, ja sitä piti juhlia.

Naudanrasvaa levitettiin avoimeen haavaan, mikä pian lopetti verenvuodon. Mutta kipua se ei lopettanut.

”Se teki kamalan kipeää ja olin varma, että kuolisin. Minulla ei ollut aavistustakaan, kuka vieras ihminen oli ja miksi hän teki minut niin pahaa. En voinut liikkua kolmeen viikkoon”, Noomboi sanoo.

TYTÖSTÄ NAISEKSI

Kuiva savanni ei ollut nähnyt sadetta moneen kuukauteen. Noin 300 kilometrin päässä pääkaupunki Nairobista, Noomboin kotikylässä Namayianassa, samburujen paimentolaiskansa on jo sukupolvien ajan paimentanut karjaa. Samburun alueen hiekanvärinen maisema muodostaa jyrkän kontrastin samannimiseen ja värikkääseen heimoon, joka elää vahvasti ikivanhoja perinteitään.

Perinteen mukaan tytöt ovat lapsia, kunnes he ovat ympärileikattuja. Toimenpide on traumaattinen ja hengenvaarallinen. Mutta jos toimenpidettä ei tehdä, tyttöjä pidetään epäpuhtaina. Naisten sukupuolielinten silpomisen uskotaan pitävän tytöt uskollisina tuleville aviomiehilleen.

Unicefin mukaan maailmassa elää 200 miljoonaa tyttöä ja naista, joiden sukuelimet on silvottu. Rituaali kiellettiin vuonna 2011 Keniassa. Viranomaiset olivat ylpeitä siitä, että keskimäärin vain 21 prosenttia tytöistä edelleen ympärileikataan.

Keskiarvo peittää alleen suuret alueelliset vaihtelut. 78 prosenttia kaikista 15–49-vuotiaista maasaiheimon naisista on ympärileikkattuja. Sumburun piirikunnassa ympärileikattuja naisia on virallisten tilastojen mukaan 86 prosenttia naisista.

Namayianan kylässä jokainen nainen on ympärileikattu, ja paikallisväestön mukaan rituaalia jatketaan, vaikka se onkin laissa kielletty. Voi kuitenkin olla, että muutos on nyt edessä. Joukko kylän miehiä on ottanut ympärileikkauksen vastustamisen asiakseen.

”Tyttöjä on suojeltava sukuelinten silpomiselta. Se on vahingollinen käytäntö, jolla ei saa olla sijaa meidän kulttuurissamme”, **Samuel Leadismo** sanoo.

Samuel Leadismo on 30-vuotias. Kun hän vielä lapsi, hänen äitinsä nousi vanhoja samburu-perinteitä vastaan päästäkseen irti väkivaltaisesta avioliitosta. Hän jätti miehensä perustaakseen ”naisten kylän”, joka olisi eräänlainen vapaavyöhyke alistetuille tytöille ja naisille.

Neljä vuotta sitten Samuelin äiti kuoli syöpään. Nyt Samuelin päämääränä on täyttää lupaus, jonka hän jätti äidilleen. Hän lupasi, että kaikki tytöt ja naiset saisivat oikeuden päättää omasta kehostaan.

”Äitini suurin toive oli, että voisin tarjota siskoilleni mahdollisuuden käydä koulua. Äidilläni ei tätä mahdollisuutta koskaan ollut. Hän pyysi minua taistelemaan sen eteen, että tytöillä olisi ääni. Tämän lupauksen aion pitää”, Samuel sanoo.

Nykyisin Samuel tekee töitä sen eteen, että naisten sukuelinten silpomiset ja pakkoavioliitot saataisiin loppumaan. Kuusi vuotta sitten hän perusti tätä tavoitetta varten *Pastoralist Child Foundation* -järjestön. Työ etenee hitaasti mutta varmasti. Naisten oikeuksien etutaistelijan rooli on kuitenkin kaikkea muuta kuin yksinkertainen. Hänellä on useita vastustajia.

”Moni näkee minut uhkana ja sanoo, että tuhoan kulttuurimme. Minua on uhattu monia kertoja, mutta en aio koskaan antaa periksi. Olemme onnistuneet luomaan korvaavan aikuistumisrituaalin, joka huomioi kulttuuriarvomme. Koemme sen suureksi edistysaskeleeksi”, Samuel sanoo.

Samuel Leadismo (keskellä) kokoontuu kerran viikossa kokouksen, jossa puhutaan muun muassa naisten oikeuksista, paikallispolitiikasta ja kodinhoidosta.

”NAMAYIANAN KYLÄSSÄ JOKAINEN NAINEN ON YMPÄRI-LEIKATTU.”

”NAISEN PARISTO”

Alussa Samuel kamppaili yksin, mutta nykyisin hän saa tukea ja apua myös muilta miehiltä. Ulkona avoimella laitumella seisoo 23-vuotias **Lomurani** paimensauva kädessään Hän lopetti koulut jo kolmannella luokalla, jotta voisi hoitaa perheen karjaa.

Kun hän oli nuorempi, hän haaveili menevänsä naimisiin ympärileikatun tytön kanssa. Nyt hänellä on muita ajatuksia.

”Olen oppinut ymmärtämään, kuinka vahingollista se on ja kuinka pahaa se tekee naisen tunne-elämälle. Naisten sukuelinten leikkaaminen on tärkeä osa kulttuuriamme, mutta olen silti sitä mieltä, että rituaalin täytyy väistyä”, Lomurani sanoo.

Nämä nuoret karjanhoitajat kuuluvat aktivistien joukkoon, joka tekee töitä sen eteen, että yhä useampi ymmärtäisi ympärileikkauksen olevan väärin. Lomurani kertoo, että naista, jota ei ole ympärileikattu, syytetään helposti uskottomuudesta miestään kohtaan. Samalla on yleistä, että miehet pyrkivät pettämään vaimojaan ympärileikkaamattomien naisten kanssa.

”Klitoris on naisen paristo. Jos paristot ottaa pois taskulampusta, tulee pimeää. Jos pariston jättää paikoilleen, jatkaa lamppu valon levittämistä. Minä en ymmärrä, miksi miehet haluavat aiheuttaa pimeyttä koteihinsa ja sitten lähtevät etsimään valoa jostain muualta”, Lomurani sanoo.

MUUTOKSEN TUULIA

Simon Kemombo, 29, on Lomuranin kanssa samaa mieltä siitä, että naisten sukuelinten silpomisen on loputtava. 25-vuotiaana hän meni naimisiin ympärileikatun 15-vuotiaan tytön kanssa.

Jos Kemombo voisi nyt päättää uudestaan, hän tekisi toisin. Hän ei ole koskaan käynyt itse koulua, mutta kertoo lasten koulunkäynnin olevan kaikkein tärkein asia hänelle. Nyt kun hän tietää, mitä seurauksia tyttöjen ympärileikkauksella on, hän uskaltaa puhua aiheesta avoimesti naisten kanssa.

”Naiset ovat piilottaneet kivun ja säryn, jonka ympärileikkaus on aiheuttanut. Nyt uskallan puhua avoimesti heidän kanssaan siitä ja kysyä, miten he itse asian kokevat. Sukuelinten silpominen on haitallista ja väärin. Minä olen valmis taistelemaan muutoksen puolesta”, Kemombo sanoo.

”OLEN VALMIS TAISTELEMAAN MUUTOKSEN PUOLESTA.”

Nalaram, 49, on yksi monista naisista, jotka taistelevat lopettaakseen tradition. Kaksi Nalaramin kolmesta tyttärestä on ympärileikattu.

”Naisten ympärileikkaus on ollut osa kulttuuriamme. Aikaisemmin emme edes ajatelleet, onko se oikein vai väärin. Nyt kun olen saanut tietoa ympärileikkauksen haitoista, en ikinä aio antaa nuorinta tytärtäni ympärileikattavaksi”, sanoo Nalaram.

TAISTELUA RADIOAALLOILLA

Jo taistelun alusta alkaen Samuel Leadismo ja hänen kollegansa ovat käyttäneet kekseliäitä keinoja saadakseen viestinsä perille. Nyt heillä on radio-ohjelma, jolla he levittävät tietoa.

Samburussa toimiva radiokanava Serian FM kutsuu studioon lääkäreitä, kyläpäälliköitä, aktivisteja ja muita vaikutusvaltaisia henkilöitä puhumaan naisten ympärileikkauksista ja niiden vaarallisista seurauksista. Ohjelmissa radiotoimittajat vierailevat kylissä ja pyytävät kuulijoita soittamaan studioon kertoakseen mielipiteensä.

”Välitämme tietoa naisten ympärileikkauksen vaikutuksista, puhumme lisääntymisterveydestä, lapsiavioliitoista ja koulunkäynnin merkityksestä. Paikallisten parissa raportoivien radiotoimittajiemme avulla luomme suoraa dialogia paikallisväestöön, joka pääsee ilmaisemaan näkemyksiään suorissa radiolähetyksissä”, Leadismo sanoo.

Viime vuosina lähetykset ovat saavuttaneet kymmeniä tuhansia ihmisiä Samburussa. Tarkkoja kuulijalukuja ei ole, mutta *Pastoralist Child Foundation* -järjestö ja radiokanava itse arvioivat, että tunnin radio-ohjelma saavuttaisi yli 20 000 kuulijaa. Vastaanotto on ollut myönteistä.

”Ihmiset soittavat meille, pyytävät lisää tietoa ja pyytävät meitä maaseutukyliin pitämään keskustelutyöpajoja ja puhumaan aiheesta”, Leadismo kertoo.

Aktivistien taistelu on levinnyt moniin kyliin, mutta kaikki eivät vieläkään jaa nuorempien sukupolvien innostusta asiasta.

Lekwanoi, 66, pudistelee päätään, kun hän ajattelee sitä, että viranomaiset ovat kieltäneet tyttöjen ympärileikkauksen.

”Maailmasta ei löydy sellaista lakia, joka voisi estää meitä jatkamasta tätä perinnettä. Se on osa meidän kulttuuriamme ja tulee aina olemaan. Muistelen kaikkia niitä hienoja juhlia, jotka on järjestetty ympärileikkauksen jälkeen. Minä olin ylpeä sinä päivänä, kun minun tyttärestäni tuli nainen. On surullista, että perinnettä ollaan nyt muuttamassa, Lekwanoi sanoo.

”NYT KUN RITUAALI ON LAITON, TEHDÄÄN YMPÄRILEIKKAUKSET SALAISISSA PAIKOISSA.”

LAISSA ONGELMIA

Syksyllä 2011 Kenian naisaktivistit ja naiskansanedustajat juhlivat uutta lakia, joka kielsi naisten ympärileikkaukset.

”Olen taistellut 18 vuotta tämän lakimuutoksen eteen. Tämä päivä on naisille vapauden päivä. Miehet saivat vapautensa vuonna 1963 (Kenian itsenäistyessä), mutta vasta tänään naiset ovat päässeet vapaiksi yhteiskunnan julmista käsistä”, sanoi kansanedustaja **Sophia Abdi Noor** uuden lain astuttua voimaan.

Paljon on tapahtunut tämän jälkeen. Kenian viranomaiset ovat tehneet isoja panostuksia, jotta haitallinen perinne saadaan loppumaan. Viranomaiset ovat muun muassa perustaneet yksikön, joka työskentelee tehdäkseen ympärileikkausten vastaisen työn näkyväksi ja tunnetuksi. Keniaan on myös luotu oikeusviranomainen, joka nostaa syytteitä naisten ympärileikkauksista sekä lapsiavioliitoista.

Virallisten tilastojen mukaan vuonna 2014 joka viides 15–49-vuotias nainen on ympärileikattu. Vuodesta 2003 vuoteen 2014 luku on laskenut 11 prosenttia, sama tilasto kertoo.

Vaikka kriminalisointi onkin auttanut siinä, että ympärileikkauksia tehdään vähemmän, samalla ympärileikkauksia tehdään yhä nuoremmille. Näin kertoo kenialaisen sanomalehden *Daily Nationin* artikkeli. Ympärileikkausten tekijöitä on yhä vaikeampi löytää.

”Ennen rituaaliin liittyi suuria seremonioita. Nyt kun rituaali on laiton, tehdään ympärileikkaukset salaisissa paikoissa. Tyttöjä viedään paikkoihin, joihin tiet tai kännykkäverkot eivät yllä”, kertoo **Christine Nanjala**, syyttäjänviraston päällikkö *The Guardian* -lehden haastattelussa.

SILPOMISESTA BISNESTÄ

Puun alla jollain laidunmaalla istuu **Ntoyiai**. Hän ei enää pysy laskuissa siitä, kuinka monta tyttöä hän on ympärileikannut. Rituaali on ollut hänen elinkeinonsa. Ntoyiai tuomitsee viranomaisten päätöksen kriminalisoida perinne, joka on hänestä osa kaikkien elämää Samburussa.

”Ympärileikkaukset ovat olleet minulle suuri intohimo ja ainoa elantoni. Nyt porukka tulee ja sanoo, että meidän pitää lopettaa, mutta niin yksinkertaisesti se ei mene. Täällä kaikki naiset on leikattu ja ajattelimme myös jatkaa niin”, Ntoyiai sanoo.

Hän on 70-vuotias, ja omien sanojensa mukaan tehnyt satoa tyttöjen ympärileikkauksia. Korvauksena työstä hän on saanut vuohen tai 2 000 Kenian shillinkiä eli noin 15 euroa.

”Ympärileikkauksilla ei rikastu, mutta se on ollut elinkeinoni koko elämäni. Nyt kun siitä on tullut laitonta, en enää uskalla jatkaa. Tämän ikäisenä en enää halua joutua vankilaan”, hän sanoo.

Samuel Leadismo lähtee aktivisteineen päivittäiseen taisteluunsa ikivanhaa perinnettä vastaan. 30-vuotiaalla Samuelilla on kolme siskoa. Kaksi heistä on ympärileikattuja ja naimisissa. Nyt hän tekee kaikkensa suojellakseen nuorinta siskoa.

”Suunnitelmani on tarjota hänelle koulutus ja pitää hänet poissa suvun luota, kunnes hän on riittävän vanha puolustaakseen omia oikeuksiaan”, Samuel sanoo.

Ja juuri koulutus on hänen johtamansa järjestön ydintä. Viime vuosina hän on perustanut tukiohjelman ja nyt kaikki kylän lapset pääsevät kouluun.

”Koulutus on avain muutoksen. Vain koulutuksella tytöt saavat valtaa päättää omasta kehostaan ja tulevaisuudestaan”, Samuel sanoo.

Mutta vanhaa perinnettä ei lopeteta yhdessä yössä. Vaikka valtaosa haluaa kitkeä perinteen pois, joitain on edelleen vaikea saada vakuuttuneeksi

”Kun puhun ympärileikkauksista, huomaan, että monet tytöt nousevat minua vastaan. He kysyvät ’Kuka menee kanssani naimisiin, jos en ole ympärileikattu?’ Silloin minun täytyy selostaa, että koulutuksen hankkiminen antaa valtaa päättää, kenen kanssa menee naimisiin. Opetan, että miehen ei tarvitse välttämättä tulla edes Samburu-heimosta, vaan heillä on vapaus mennä naimisiin vaikka sellaisen miehen kanssa, joka tulee heimosta, jossa naisia ei ympärileikata”, Samuel sanoo.

Hän kertoo, että rituaalia jatketaan salassa.

”Tiedän, että sitä tapahtuu, mutta vallankäyttö, että saisin siihen muutoksen, ei ole minun juttuni. Pysyvät muutokset tulevat luottamuksen ja hyvän vuoropuhelun kautta. Me emme tule näkemään tätä muutosta tänään emmekä huomenna. Teen tätä työtä tulevia sukupolvia varten”, Samuel summaa. •

Kirjoittaja on Ugandassa asuva ruotsalainen vapaa toimittaja. Tekstin on toimittaen kääntänyt Aleksi Vienonen.

KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA

Ntoyiai ei muista tarkasti, kuinka monta tyttöä hän on ympärileikannut. Rituaali on ollut hänen pääelinkeinonsa. Hän pelkää, että Samburu-heimon perinteet ovat vaarassa kadota.

SILPOMINEN VÄHENTYY AFRIKASSA

- Tyttöjen sukuelinten silpominen on vähentynyt erityisesti Itä-Afrikan maissa. Vuonna 1995 alueella silpomisen kohteeksi joutui 71 prosenttia alle 14-vuotiaista tytöistä, mutta vuonna 2016 heidän osuutensa oli kahdeksan prosenttia.
- Pohjois-Afrikassa silpomisten määrä väheni 58 prosentista 14 prosenttiin vuosina 1990–2015.
- Prosentuaalisesti eniten silpomisia tapahtuu Länsi-Afrikassa, mutta sielläkin niiden osuus on laskenut 74 prosentista 25 prosenttiin vuosina 1996–2017.
- Tiedot pohjaavat tänä syksynä julkaistuun tutkimukseen, jossa käytiin läpi 29 maata. Aineisto on peräisin vuosilta 1990–2017 ja käsittää lähes 210 000 lasta.
- Suomi oli vuosina 2014–2017 silpomisen vastaisen sekä muun lisääntymis- ja seksuaaliterveystyön etulinjassa olevan YK:n väestörahasto UNFPAn viidenneksi suurin tukija yhteensä 115 miljoonan euron rahoituksella. Suomi tukee työtä myös kansalaisjärjestöjen kuten Solidaarisuuden kautta.

Lähde: BMJ Global Health

Meskel-juhla on Etiopian ortodoksien tawhdo-kirkon vuoden kolmanneksi tärkein juhla pääsiäisen ja joulun jälkeen. Meskel-juhlassa papit, seurakuntalaiset ja kutsuvieraat kokoontuvat jo juhlapäivän aattoiltana (Demera, 26. syyskuuta) yhdessä viettämään juhlaa, johon kuuluu rukouksia ja lauluja. Demeraksi kutsutaan myös aattoiltana poltettavia kokkoja.

KOKOT ROIHUSIVAT MESKEL-JUHLASSA

Syyskuun lopussa ympäri Etiopiaa vietettävän ortodoksikristittyjen Meskel-juhlan taustalla on vanha kristillinen legenda, jonka mukaan Rooman keisarin Konstantinus Suuren äiti Pyhä Helena löysi vuonna 326 Jerusalemista ristin, jolle Jeesus oli kolme vuosisataa aikaisemmin naulittu. Pyhälle Helenalle oli näyssä kerrottu, että jos hän sytyttäisi kokon, siitä nouseva savu johdattaisi hänen paikalle, johon alkuperäinen risti oli haudattuna.

TEKSTI ALEKSI VIENONEN **KUVAT** MVPHOTOS: AFP/AGE/PANOS/DD

Etiopian ortodoksinen kirkko on Etiopian suurin kirkko. Jäseniä kirkolla on yhteensä noin 50 miljoonaa, kun maassa on asukkaita yhteenä 105 miljoonaa.

Meskel-juhla on kuulunut vuodesta 2013 lähtien Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisen yleissopimuksen piiriin.

Etiopia otti Armenian jälkeen toisena maana kristinuskon valtionuskonnokseen. Tämä tapahtui vuonna 333. Jotkut teologit ovat argumentoineet, että Etiopia olisi jopa Armeniaa vanhempi kristittynä valtiona. Varmuutta siitä, miten kristinusko Etiopiaan saapui, ei ole. Etiopialaisten perinteiden mukaan kristinusko saapui jo ensimmäisenä helluntaina. Todennäköisempää kuitenkin on, että uskonto on saapunut Etiopiaan varhaisten kristittyjen lähetyssaarnaajien mukana 300-luvulla.

Meskelin pääjuhlaa vietetään pääkaupungissa Addis Abebassa juhlan mukaan nimetyllä Meskelin aukiolla. Juhlassa uskonnolliset johtajat ja muut yhteiskunnan johtohahmot pitävät uskonnollisia puheita ja saarnoja. Meskel-juhlan aikana monet maalta kaupunkeihin muuttaneet matkustavat kotipaikkakunnilleen sukulaisten luokse.

Meskel-juhlan aattopäivän loppuvaiheessa sytytetään kokko, Demera. Juhlailtaa seuraava päivä on Etiopiassa kansallinen vapaapäivä.

POHJOLAN PERHE HAJOAA

Puoli vuosisataa sitten Pohjoismaat paransivat maailmaa yhteisillä hankkeilla. Nyt työtä tehdään omillaan, vaihtelevin tavoin ja osin eri puolilla maailmaa.

TEKSTI TIINA KIRKAS **PIIRROKSET** SAMULI SIIRALA **GRAFIIKKA** JHO HIILIVIRTA

Yhteispohjoismainen kehitysyhteistyö käynnistyi vuonna 1958, kun Ruotsi, Norja ja Tanska perustivat opetussairaalan Etelä-Korean pääkaupunkiin Souliin.

Yhteistyö jatkui Tansaniassa, jossa Suomikin rakensi opetuskeskusta Kibhasassa vuonna 1963 ja koulutti maatalousammattilaisia Mbeyassa vuonna 1971.

Tansaniassa ja Keniassa perustettiin pohjoismaisin voimin myös osuustoimintatiloja. Mosambikissa kehitettiin maataloutta.

Yhteistyö oli keino keskittää Pohjoismaiden osaamista ja vähiä varoja Afrikan olojen parantamiseksi. Yhteishankkeiden hallinta osoittautui kuitenkin hankalaksi, ja 1980-luvulta lähtien Pohjoismaat keskittyivät kahdenväliseen kehitysyhteistyöhön omien kumppaniensa kanssa.

Vielä 1990-luvulla Pohjoismaat työskentelivät kuitenkin lähes samoissa maissa, enimmäkseen Afrikassa. Tekemisen tapakin oli hyvin samanlainen, joten yleisesti alettiin puhua kehitysyhteistyön pohjoismaisesta mallista.

Ruotsalaisen tutkijan **Bertil Odénin** mukaan Pohjoismaat tyypillisesti tukivat matalan tulotason maita ja YK-järjestöjen työtä. Tuki oli suurelta osin lahja-apua, ja vastaanottajat saivat vaikuttaa yhteistyöohjelmien sisältöön ja toteutukseen.

Lisäksi pyrkimys oli erottaa kehitysapu kotimaisten yritysten viennin edistämisestä,

vaikka esimerkiksi Norja lahjoittikin kumppaneilleen troolareita ja Suomi kuorma-autoja myöhemmän kaupallisen yhteistyön toivossa.

Pohjoismaita yhdisti myös eteläisen Afrikan vapautusliikkeiden tukeminen, joka jatkui kehitysyhteistyönä vastaitsenäistyneissä tai enemmistövaltaan siirtyneissä valtioissa, kuten Namibiassa.

NORJA HAKEE NÄKYVYYTTÄ

Enää ei voida puhua käytännön kehitysyhteistyön pohjoismaisesta mallista, vaikka politiikkatasolla esimerkiksi Maailmanpankissa Pohjoismailla on yhteinen äänestysryhmä Baltian maiden kanssa.

Lisäksi Tanska, Ruotsi ja Suomi jatkavat yhä työtään Tansaniassa, Keniassa ja Mosambikissa. Varsinkin Ruotsi vaikuttaa vahvasti Saharan eteläpuolisessa Afrikassa.

Norja sitä vastoin on suunnannut kehitysyhteistyötään muun muassa Etelä-Amerikkaan. Se on perustanut trooppisia sademetsiä suojelevan säätiön, joka tarjoaa valtioille rahaa vastineeksi siitä, että niiden metsät säilyvät ilmastonmuutosta hillitsevinä hiilinieluina.

Eniten rahoitusta ovat saaneet Kolumbia ja Brasilia. Viime vuonna tuki tosin väheni, kun metsähakkuut jälleen lisääntyivät Brasilian Amazonasissa.

Latinalaisen Amerikan lisäksi Norja torjuu metsäkatoa Keski-Afrikassa ja Kaakkois-Aasiassa. Samalla se hyvittää omia hiilidioksidipäästöjään, joita se ei ainoana Pohjoismaana ole onnistunut vähentämään Kioton sopimuksen vaatimalle tasolle maan rajojen sisällä tapahtuvilla toimenpiteillä.

Norjan kehitysyhteistyön linja poikkeaa muista Pohjoismaista jo siksi, että se ei kuulu Euroopan unioniin. Siksi Norjan on etsittävä muita väyliä toimiakseen globaaleilla areenoilla, sanoo kehityspolitiikkaa seuraavan *Development Today* -verkkojulkaisun päätoimittaja **Bjørn H. Amland**.

”Norjalaiset poliitikot käyttävät kehitysyhteistyövaroja aloitteisiin, joilla luodaan poliittisia verkostoja, edistetään kansallisia etuja ja aikaansaadaan näkyvyyttä kansainvälisessä politiikassa.”

Yksi tärkeimmistä aloitteista on juuri sademetsiä suojeleva Rainforest Foundation Norway, Amland sanoo.

”Se on lisännyt merkittävästi pohjoismaisen öljyvaltion näkyvyyttä kansainvälisessä ilmastopolitiikassa.”

Norja tukee taloudellisesti myös maita ja alueita, joissa se on toiminut rauhanvälittäjänä. Esimerkkejä ovat Sri Lanka, Palestiina ja Kolumbia.

Norjassa kaikki puolueet ovat sitoutuneet käyttämään prosentin bruttokansantulosta kehitysyhteistyöhön. Nykyisen hallituksen pääministeri **Erna Sohlberg** painottaa tyttöjen koulutusta sekä humanitaarista apua konfliktialueilla ja niiden läheisyydessä. Viime vuonna Norja ohjasikin eniten rahaa Syyriaan, Afganistaniin ja Etelä-Sudaniin.

Tavanomaisen kehitysyhteistyön ohella Norjan näkyvyyttä kehitysmaissa lisää valtiollinen kehitysrahoitusyhtiö Norfund, joka on 2,5 miljardin euron pääomalla Pohjoismaiden suurin.

AINA VAIN YKKÖNEN

Aikoinaan kehitysyhteistyön pohjoismainen malli perustui yhteiseen arvopohjaan. Työn lähtökohtina ja tavoitteina olivat ihmisoikeudet, demokratia ja sukupuolten tasa-arvo. Pyrkimys oli myös vahvistaa kehitysmaiden taloutta ja vähentää köyhyyttä.

Nyt arvopohja on murenemassa, ja Ruotsin on aikaisempaa vaikeampaa löytää kumppaneita köyhyyden vastaiseen taisteluunsa, totesi Ruotsin kehitysapuviraston SIDAn johtaja **Carin Jämptin** *Development Todayn* haastattelussa viime helmikuussa.

”Seksuaali- ja lisääntymisoikeuskysymyksissä olemme samaa mieltä muiden Pohjoismaiden ja pohjoiseurooppalaisten avunantajien kanssa, mutta muutoin entisenlaista yhteistyötä ei juurikaan ole.”

Jämptin toimi Ruotsin kehitysministerinä vuosina 2003–2006. Haastattelussa hän kaipasi vuosituhannen alkua, jolloin hänen lisäkseen monet uskoivat, että kansainvälisillä sopimuksilla voidaan poistaa köyhyys ja pysäyttää ilmastonmuutos.

Tuolloin esimerkiksi Ruotsin valtiopäivät päätti, että globaali kehitys on otettava huomioon kaikessa poliittisessa päätöksenteossa.

Nyt Ruotsi haluaa toteuttaa YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ensimmäisenä maailmassa niin kotimaassa kuin muuallakin.

Ruotsin kehitysyhteistyö noudattaa maan nykyistä feminististä ulkopolitiikkaa. Se tarkoittaa, että kehitysyhteistyön suunnittelussa, päätöksenteossa, toteutuksessa ja seurannassa huomioidaan sukupuoli- ja valtanäkökulma. Tytöt ja naiset ovat työn keskiössä.

Kehitysministeri **Isabella Lövin** painottaa myös luonnonvarojen kestävää käyttöä, valtamerten suojelua ja ilmastonmuutoksen torjuntaa. Ruotsi tukee merkittävästi muun muassa YK:n ilmastorahastoa.

Syksyn valtiopäivävaalien jälkeinen uusi hallitus tuskin muuttaa merkittävästi kehityspolitiikan linjauksia, jotka on laadittu vuosille 2018–2022. Ruotsidemokraatteja lukuun ottamatta kaikki puolueet ovat sitoutuneet käyttämään prosentin bruttokansantulosta kehitysyhteistyöhön.

Viime vuonna Ruotsi oli ainoa teollisuusmaa, joka antoi kehitysapua yli prosentin bruttokansantulostaan.

Muiden Pohjoismaiden tavoin Ruotsi on lisännyt humanitaarista apuaan kriisialueilla. Tänä vuonna eniten varoja on ohjattu Afganistaniin, Somaliaan ja Kongon demokraattiseen tasavaltaan.

Ruotsin mainetta maailman parhaana kehitysrahoittajana heikentävät valtiollisen kehitysrahoitusyhtiön Swedfundin taloudelliset tappiot ja ulkopuolisessa arviossakin äskettäin vaatimattomiksi todetut kehitysvaikutukset.

TANSKA ENSIN!

Tanska torjuu virallisten linjausten mukaan kehitysyhteistyöllään maahanmuuttoa Afrikasta ja Lähi-idästä Tanskaan. Hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen strategian mukaan tarkoitus on puuttua siirtolaisuuden ja pakolaisuuden ”juurisyihin”, joita ovat muiden muassa työttömyys, väestön-

KEHITYSYHTEISTYÖMÄÄRÄRAHAT EUROINA JA BRUTTOKANSANTULO-OSUUTENA VUONNA 2017

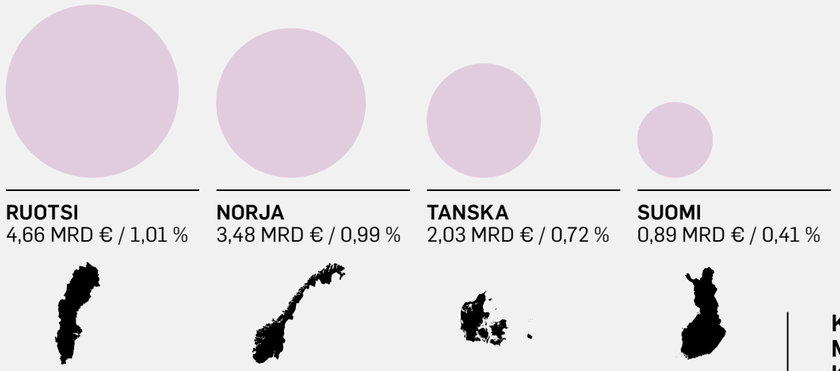

KEHITYSAVUN SUURIMMAT KOHDEMAAT VUONNA 2017

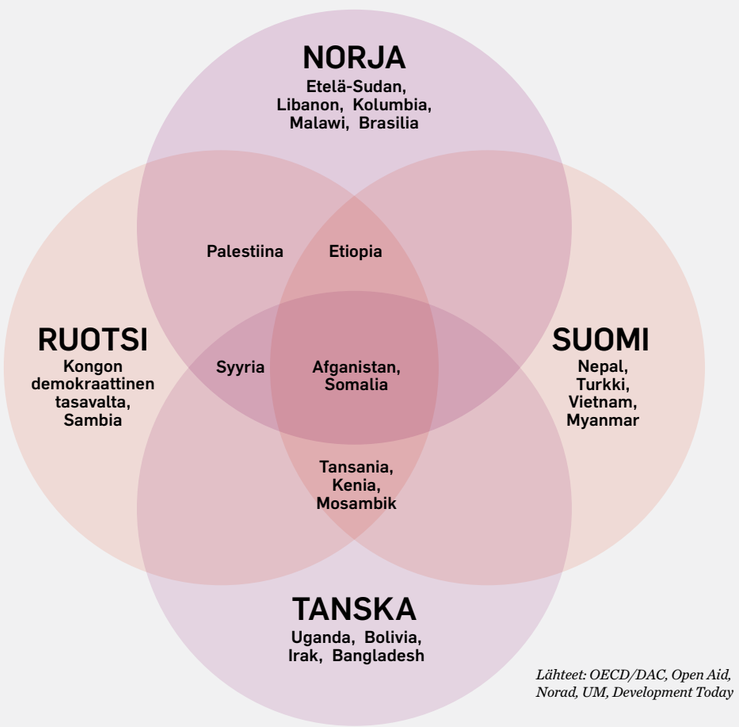

Lähteet: OECD/DAC, Open Aid, Norad, UM, Development Today

KEHITYSYHTEISTYÖ-MÄÄRÄRAHOJEN KOHDENTAMINEN ERI SEKTOREILLE VUOSINA 2015–2016

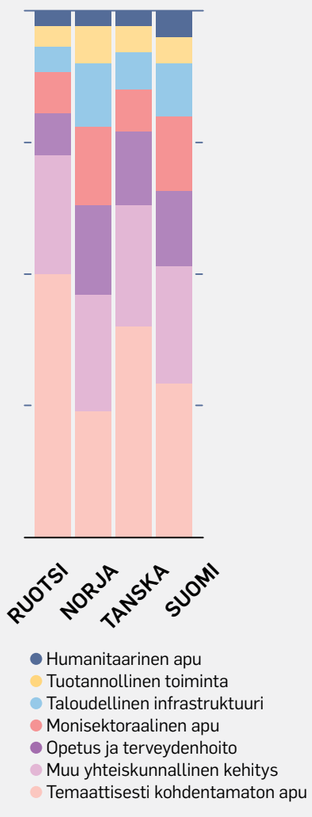

kasvu ja sukupuolten epätasa-arvo.

Siksi Tanska haluaa luoda nuorille työpaikkoja ja tarjota naisille koulutusta sekä seksuaali- ja lisääntymisterveysvalistusta etenkin Afrikassa.

Samaan aikaan Tanska ohjaa entistä enemmän kehitysyhteistyövaroja humanitaariseen apuun Syyriassa ja Somaliassa. Lisäksi se tukee pakolaisia naapurimaiden leireillä, jotta heidän ei tarvitse hakea turvaa Euroopasta. On edullisempaa auttaa pakolaisia heidän kotiseudullaan kuin Tanskassa, hallitus perustelee.

Tanska myös palkitsee valtioita, jotka vastaanottavat palautetut turvapaikanhakijat. Hallituksen mielestä kehitysyhteistyön vastineeksi valtioiden on huolehdittava kansalaisistaan.

Norjan tavoin Tanska on sopinut esimerkiksi Afganistanin viranomaisten kanssa turvapaikanhakijoiden palautuksesta. Kaikkiaan Afganistan vastaanottaa huomattavan suuren osan pohjoismaisesta kehitysavusta, josta osa ”maksetaan” maiden toteuttamana siviilikriisinhallintana.

Tanska on Pohjoismaista pioneeri yksityissektorin houkuttelemisessa sijoittamaan kehitysmaihin. Valtio on perustanut yhdessä kehitysrahoitusyhtiö IFU:n kanssa kolme rahastoa, joiden tuotonjaossa yksityiset sijoittajat ovat etusijalla.

Esimerkiksi kaksi vuotta sitten perustettu SDG-rahasto pyrkii edistämään YK:n kestävän kehityksen tavoitteita. Se investoi yrityksiin Afrikassa, Aasiassa, Latinalaisessa Amerikassa ja Euroopassa yhteistyössä tanskalaisten yritysten kanssa.

Tavoite on kasvattaa rahaston pääoma neljään miljardiin euroon vuoteen 2023 mennessä.

Viime vuonna Tanska käytti 0,72 prosenttia bruttokansantulostaan kehitysyhteistyöhön, kun osuus vuonna 2010 oli 0,91 prosenttia.

Nykylinjausten mukaisesti iso osa varoista ohjautuu humanitaariseen apuun ja yritys-

”AINOANA POHJOISMAANA SUOMI ILMOITTAA, ETTÄ SEN KEHITYSYHTEISTYÖ POHJAA POHJOISMAISEN YHTEISKUNNAN ARVOIHIN.”

yhteistyöhön, eikä rahaa liikene entiseen tapaan pitkäjänteiseen kehitysyhteistyöhön, sanoo vanhempi tutkija **Lars Engberg-Pedersen** Tanskan kansainvälisen politiikan instituutista.

”Kahdenvälisestä kehitysyhteistyöstä on helpompi leikata kuin esimerkiksi Maailmanpankin tai EU:n monenkeskisestä rahoituksesta.”

Muutoin Engberg-Pedersen kaipaa Pohjoismailta arvojohtajuutta YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttajina. Se vaatii tietenkin nykyistä tiivimpää yhteistyötä.

”On tärkeää, että pienet mutta vauraat Pohjoismaat suhtautuvat tavoitteisiin vakavasti, toimivat näyttävät siten muille mallia.”

PIENI JA PERINTEINEN

Ainoana Pohjoismaana Suomi ilmoittaa julkisesti, että sen kehitysyhteistyö pohjaa nimenomaan pohjoismaisen yhteiskunnan arvoihin ja lähtökohtiin. Työssä painottuvat tyttöjen ja naisten oikeudet, työ ja toimeentulo, demokratia sekä vesi, energia ja luonnonvarojen kestävä käyttö.

Tavoite on Ruotsin tavoin poistaa maailmasta köyhyys ja eriarvoisuus.

Suomi käyttää kehitysyhteistyöhön kuitenkin huomattavasti vähemmän rahaa kuin muut Pohjoismaat. Viime vuonna bruttokansantulo-osuus oli 0,41 prosenttia, ja tänä vuonna se jää sitäkin pienemmäksi.

Vähäiset resurssit näkyvät muun muassa Etiopiassa, jossa Suomi on tehnyt kehitysyhteistyötä vuodesta 1967. Suomen suurlähetystössä ”kaikki työntekijät tekevät kaikkea”, kun taas ruotsalaisilla on paikalla kaikkien alojen asiantuntijoita. Se lisää valmiuksia reagoida nopeasti vaihtuviin tilanteisiin.

Norjalaisilla ja tanskalaisilla taas on reilusti rahaa toimia yksityisellä sektorilla, kertoo Suomen Etiopian-suurlähettiläs **Helena Airaksinen**.

”Huomaa kyllä, että Suomi on pieni tekijä muihin Pohjoismaihin verrattuna.”

Etiopiassa vielä yhteinen arvopohja kuitenkin yhdistää ja helpottaa työtä.

”Me suurlähettiläät saatamme tavata yhdessä hallituksen edustajia ja keskustella ajankohtaisista asioista.”

Pohjoismaiden lisäksi tärkeä viiteryhmä on EU, jonka jäsenyydestä Suomi hyötyy ehkä enemmän kuin Ruotsi ja Tanska.

”Kaikkeen ei tarvitse ottaa kantaa itse vaan voi vaikuttaa EU:n linjauksiin”, Airaksinen toteaa. •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

SUOMALAIS-FIRMAT *OHOI*, NYT SOMALIAAN!

Konsultti ja Nokia-konkari Yusuf M. Mubarakin mielestä suomalaisilla firmoilla olisi hyvät mahdollisuudet päästä maistamaan Somalian orastavaa nousua. Ensimmäiset ovatkin jo liikkeellä.

TEKSTI ALEKSI VIENONEN **KUVAT** LIISA TAKALA

Somalian talous ei ole vielä päässyt jaloilleen, ja pitkän sisällissodan haavat vuotavat yhä. Kansainvälisten sijoittajien kiinnostus maata kohtaan on kuitenkin herännyt maan herkästä turvallisuustilanteesta huolimatta.

Muistutus maan epävakaudesta saatiin taas 7. marraskuuta, kun pommi-isku mogadishulaiseen hotelliin tappoi 17 ihmistä.

Jos Somalian jälleenrakennus saadaan epävakaudesta huolimatta kunnolla käyntiin, ulkomaisille sijoittajille ja yrityksille on tarjolla *business momentum* eli nopeat-syövät-hitaat-tilanne. Suomen ja Somalian kauppasuhteita edistävän konsultin **Yusuf M. Mubarakin** mielestä tähän kannattaisi suomalaisyritysten nyt valmistautua hyvin.

”Somalian elpyminen on suomalaisyrityksille suuri mahdollisuus”, toteaa Mubarak.

INSINÖÖRIKISI NOKIALLE

Mubarak tuli Suomeen 1990-luvulla ensimmäisten Somaliasta tulleiden turvapaikanhakijoiden joukossa 1990-luvulla. Vuonna 1997 hän pyrki ja pääsi insinööriopintoihin Helsingin teknilliseen oppilaitokseen eli nykyiseen Metropolia-ammattikorkeakouluun.

”Aloitin sähkö- ja tietotekniikkalinjalla. Valmistuin insinööriksi vuonna 2001. Vuosi ennen valmistumistani hain töihin Nokialle, ja pääsin sinne. Tein lopputyöni myös heille. Olin Nokialla 16 vuotta.”

Mubarak lähti Nokialta vuonna 2016. Nokia korvautui Somaliaan suuntautuvan kaupan edistämisellä. Ensin tämä tapahtui pitkälti kutsumuksesta ja vapaaehtoispohjalta Suomi–Somalia-seuran puheenjohtajana, mutta vähitellen siitä muodostui hänelle ansiotyö.

”Nykyisin olen konsultti. Somalian kaupan edistäminen on minulle päätyö. Omaa firmaa minulla ei kuitenkaan vielä ole, vaan teen näitä keikka- ja projektityönä.”

NIHKEÄ ALKU

Suomen ja Somalian kauppasuhteiden edistäminen eteni aluksi nihkeästi. Ensimmäisen kerran Mubarak alkoi viedä ideaa eteenpäin jo vuonna 2013.

”Idea Suomen ja Somalian kauppasuhteiden edistämisestä lähti kunnolla käyntiin matkastani Somaliaan vuonna 2013. Aloin edistää ideaa eteenpäin VTT:n tutkijan **Stephen Foxin** kanssa.”

He alkoivat selvittää, voisiko Suomesta löytyä firmoja, jotka olisivat halukkaita yhteistyöhön somalialaisten yritysten kanssa.

”KAUPANTEOSSA EI RIITÄ VAIN RAUHA, VAAN PITÄÄ OLLA MYÖS POLIITTISTA VAKAUTTA.”

”Olimme molemmat nähneet Somalian potentiaalin kaupanteossa. Somalia oli silloin nousemassa uudestaan päivänvaloon ja maa oli rauhoittumassa. Minulla ei ollut epäilystä, etteikö tästä voisi syntyä hyviä liikekumppanisuuksia.”

Vuoden 2013 tienoilla yleiseen keskusteluun alkoi nousta ajatus, että kehitysyhteistyön ei pidä olla vain avustushankkeita, vaan siinä pitäisi keskittyä myös taloussuhteiden kehittämiseen ja sen kautta tapahtuviin kehityspolkuihin.

Vaikka potentiaalia Somaliasta löytyi, aluksi oli vaikea saada ketään kiinnostumaan aiheesta.

”Meillä oli aluksi vaikeuksia löytää firmoja, jotka olisivat kiinnostuneita Somaliasta tai Somalian kaupasta. Alueen epävakaus aiheutti varauksellisuutta. Kaupanteossa ei riitä vain rauha, vaan pitää olla myös poliittista vakautta. Sitä ei ollut.”

YRITYSTEN PARITTAMISTA

Mubarak ja Stephen Fox lähestyivät ulkoministeriön kauppapoliittista ja kehityspoliittista osastoa sekä Finnpartnershipia. Siellä oltiin avoimia ajatukselle.

Syntyi ajatus luoda yhteistyötä Finnpartnershipin kanssa ja järjestää ensimmäinen ”matchmaking-tapahtuma”. Tilaisuudessa suomalaiset ja somalialaiset yritykset voisivat matalalla kynnyksellä tutustua toisiinsa ja löytää kauppakumppanin.

Finnpartnership on ulkoministeriön rahoittama liikekumppanuusohjelma.

”Elokuussa 2016 oli ensimmäinen matchmaking-tapahtuma. Kaikilla oli sen jälkeen hyvä tunnelma. Tapahtuman jälkeen sovittiin yhteydenpidosta yrityksiin ja lupasimme päivittää tapahtumaa kokemusten pohjalta.”

Vuoden 2017 lokakuussa järjestettiin toinen tapahtuma, ja joulukuussa vielä kolmas. Kolmannessa tilaisuudessa perustettiin myös Finnish–Somali Business Council eli Suomalais-somalialainen kauppakamari.

LÄPIMURTO SAAVUTETTU

Tänä vuonna Suomen ja Somalian välisen taloudellisen yhteistyö otti toisen harppauksen eteenpäin, kun Finnpartnership otti sen tiukemmin siipiensä alle. Tämän vuoden syyskuussa järjestetty matchmaking-tapahtuma oli edellistä suurempi. Mukaan saatiin Somaliasta myös maan kauppa- ja teollisuusministeri.

Päätyönään Yusuf M. Mubarak edistää Suomen ja Somalian välisiä kauppasuhteita.

”SOMALIALLA ON PALJON TARJOTTAVAA SUOMALAISYRITYKSILLE.”

”Somalialla on paljon tarjottavaa suomalaisyrityksille. Suomessa Somaliaa kiinnostavat erityisesti uusiutuvan energian hankkeet sekä aurinko- ja tuulivoimaratkaisut. Tarvitsemme energiaa teollistaaksemme maamme ja luotamme suomalaiseen teknologiaan”, ministeri **Mohammad Abdi Hayir** sanoi tilaisuudessa.

Finnpartnershipin mukaan lupaavimmat yhteistyökuviot liittyvät energiaalan, terveyssektorin sekä elintarvikelogistiikan yrityksiin. Yusuf M. Mubarakin mukaan kaikki halukkaat yritykset eivät edes mahtuneet mukaan ohjelmaan.

”Tämä kertoo paljon kiinnostuksen laajuudesta”, Mubarak sanoo.

RISKEJÄ HALLITTAVA

Vaikka bisnesriskit ovat Somaliassa pienentyneet takavuosista, niitä kuitenkin riittää ja niihin on maassa toimintaa suunnittelevan yrityksen oltava myös valmis. Jo maahan matkustaminen vaatii erityisiä maksullisia turvajärjestelyjä. Myös liiketoimintaympäristöt ovat täysin erilaisia kuin Suomessa.

Jotta riskit olisivat paremmin hallittavissa, Finnpartnership tarjoaa yrityksille liikekumppanuustukea. Somaliaan suuntautuvia bisneshankkeita tuetaan suurimmalla mahdollisella julkisella rahoitusosuudella.

Yusuf M. Mubarak korostaa Suomen somaliväestön merkitystä Suomen ja Somalian välisen suhteiden sekä yritystoiminnan edistämisessä.

”Suomella on aktiivinen somaliväestö. Meitä on noin 20 000, josta enemmistö nuorisoa. Suomalainen firma voi saada asiantuntevan somalitaustaisen avukseen. Olemme nähneet, että tämä seikka on kokonaisuuden kannalta todella relevantti.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA

KÄSITYKSEMME AFRIKAN SIIRTOLAISUUDESTA VAATII PÄIVITYKSEN

Ihmiset ovat aina muuttaneet ja maahanmuutto on välttämätöntä ja hyödyllistä inhimilliselle kehitykselle. Missään tämän tosiasian tunnustaminen ei ole tärkeämpää kuin nyky-Afrikassa.

TEKSTI MUKHISA KITYI **KUVAT** PROJECT SYNDICATE, LK/REUTERS/THOMAS MUKOYA

Vain harvat asiat herättävät yhtä paljon tunteita kuin ihmisten muuttoliikkeet. Uutiskuvissa näkyy siirtolaisia täynnä olevia romualuksia seilaamassa Välimerellä ja epätoivoisia ihmisiä ylittämässä Yhdysvaltojen ja Meksikon rajaa. Ne luovat harhakuvan, että maahanmuutolla ei olisi lainkaan hyviä puolia.

Nämä uutiskuvat ovat myös sokaisseet meidät siltä tosiasialta, että ihmiset ovat aina muuttaneet ja että maahanmuutto on välttämätöntä ja hyödyllistä inhimilliselle kehitykselle. Missään tämä tosiasia ei ole tärkeämpi kuin nyky-Afrikassa.

Afrikasta Eurooppaan suuntautuvaan siirtolaisuuteen liittyvästä poliittisesta kriisistä huolimatta todellisuus on se, että yhä harvempi afrikkalainen lähtee siirtolaiseksi Eurooppaan. Lukumäärät olivat huipussaan lokakuussa 2015. Tämän jälkeen ne ovat lähteneet laskuun.

Suurin osa afrikkalaisesta siirtolaisuudesta tapahtuu Afrikan sisällä. Afrikan valtioille tämä luo mahdollisuuden hyödyntää voimavaroja, jotka syntyvät ihmisten liikkuvuudesta.

Jotta voidaan ymmärtää, miten muuttoliike voi rakentaa vaurautta Afrikassa, on ensin katsottava tilastoja siirtolaisuuden rakenteesta. YK:n kauppa- ja kehityskonferenssin (UNCTAD) mukaan vuonna 2017 mantereen siirtolaisuudesta noin puolet oli mantereen sisäistä. Siirtolaisuuden 41,5 miljoonan kokonaisvolyymistä Afrikan maiden välisen siirtolaisuuden osuus oli noin 19 miljoonaa. Noin 5,5 miljoonaa siirtolaista tuli Afrikkaan, ja vastaavasti 17 miljoonaa muutti Afrikasta pois.

MUUTTOLIIKE PAIKKAA TYÖVOIMAPULAA

Afrikan sisäisten maahanmuuttajien joukossa on myös koulutettuja työntekijöitä ja toimihenkilöitä. Heidän maahanmuuttonsa paikkaa työvoiman ja avointen työpaikkojen kohtaamiseen liittyviä ongelmia muuttoliikkeen kohdemaissa.

Esimerkiksi työvoimapula kaivosteollisuudessa, rakentamisessa, maataloudessa ja kotitaloustyössä on edistänyt muuttoliikettä Etelä-Afrikkaan ja Norsunluurannikolle, jotka ovat mantereen tärkeimpiä taloudellisia keskuksia. Muualla Gabonin puutavara- ja kaivosalat, Päiväntasaajan Guinean öljyteollisuus ja Kenian monet nousevat toimialat ovat synnyttäneet maastamuuttoa naapurimaista.

Toisin sanoen maahanmuutto Afrikassa auttaa kohdemaan taloutta kasvamaan. Työvoiman tarpeiden tyydyttämisen ohella maahanmuuttajapopulaatiot edistävät talouden monipuolistamista, yksityisen sektorin kehittymistä ja lisäarvon syntymistä kansantaloudessa. Maahanmuuttajat käyttävät noin 85 prosenttia tulostaan kulutukseen. Tämä pääoman takaisinkierto talouteen kohentaa maahanmuuton kohdemaiden veropohjaa.

LÄHTÖMAAT HYÖTYVÄT RAHALÄHETYKSISTÄ

Afrikan siirtolaiset osallistuvat myös lähtömaiden kehitykseen rahalähetysten ja tiedon jakamisen kautta. Itse asiassa afrikkalaisten maahanmuuttajien rahalähetysten kokonaisarvo on suurempi kuin Afrikan maiden saama virallinen kehitysapu.

Vuodesta 2000 lähtien voimakkaasti lisääntyneet rahansiirrot muodostavat suurimman yksittäisen osan Afrikan vuosien 2000–2016 kokonaisrahoitusvirroista. Julkisen kehitysavun suhteellinen osuus rahoitusvirroista laski ajanjaksolla 37 prosentista 28 prosenttiin. Rahalähetysten osuus Afrikkaan tulevista yksityisistä pääomavirroista nousi 51 prosenttiin vuonna 2016, kun se vuonna 2010 oli 42 prosenttia.

UNCTADin laskelmissa arvioidaan, että jos maahanmuuttomyönteisyys omaksutaan osaksi Afrikan maiden politiikkaa, Afrikan henkeä kohden laskettu vuotuinen bruttokansantuote voi kasvaa 61 prosenttia eli noin 3 250 dollariin vuoteen 2030 mennessä. Toisin sanoen Afrikan sisäinen maahanmuutto ei ole vain inhimillinen ja yhteiskunnan ilmiö – se on myös elintärkeä kasvun ainesosa.

Afrikan maiden hallitukset alkavat tunnustaa tämän. Monet maat tukevat Afrikan unionin uutta aloitetta maahanmuuttopolitiikaksi. Maaliskuun 2018 jälkeen yli puolet lähes 50 maasta, jotka lupasivat perustaa Afrikan mantereen vapaakauppa-alueen, on hyväksynyt pöytäkirjan ihmisten vapaasta liikkuvuudesta.

EI ANNETA TARINOILLE VALTAA

Näiden saavutusten pohjalta afrikkalaisten hallitusten tulisi nyt innostaa toisiaan eteenpäin. Esimerkiksi Ruandan tilapäinen viisumivapaus ammattitaitoisille maahanmuuttajille ja Marokon työlupakäytäntöjen laajentaminen lisäävät työvoimapoliittista joustavuutta näissä maissa. Monet muut maat hyötyisivät näistä innovaatioista.

Toinen virstanpylväs, joka edistäisi Afrikan sisäistä maahanmuuttoa, olisi yhteisen passin käyttöönotto. Vaikka aloitteen tavoitteet, kuten kaupan, integraation ja sosioekonomisen kehityksen edistäminen Afrikan unionissa, saavat laajaa kannatusta, byrokraattinen muutosvastarinta todennäköisesti hidastaa aloitteen edistymistä.

Hyvin suunnitelluilla ja asianmukaisesti toteutetuilla sopimuksilla maahanmuutto voi olla hyödyksi ihmisille ja paikoille, joita he kutsuvat kodeikseen. Nykypäivän vääntyneet mediakertomukset eivät ota tätä huomioon ja väheksyvät maahanmuuton hyötyjä. Mutta jos nojaamme tosiasioihin ja sitoudumme niihin, voimme kertoa hyvin erilaisen tarinan. •

Kirjoittaja on YK:n kauppa- ja kehityskonferenssin (UNCTAD) pääsihteeri.

Englanninkielisestä alkuperäistekstistä kääntänyt vapaa toimittaja Aleksi Vienonen.

”HYVIN SUUNNITELLUILLA JA ASIANMUKAISESTI TOTEUTETUILLA SOPIMUKSILLA MAAHANMUUTTO VOI OLLA HYÖDYKSI IHMISILLE JA PAIKOILLE, JOITA HE KUTSUVAT KODEIKSEEN. ”

Shillingit siirtyvät mobiilisovelluksella Keniassa. Afrikkalaisten maahanmuuttajien rahalähetysten kokonaisarvo on suurempi kuin Afrikan saama virallinen kehitysapu.

UGANDA

Tasa-arvon UUDIS-RAIVAAJA

Sukupuolitietoisen budjetoinnin edelläkävijäksi on noussut itäafrikkalainen Uganda, jossa laki velvoittaa selvittämään valtion budjetin tasa-arvovaikutukset. Käytännön toteutusta hidastaa tilastotiedon puute.

TEKSTI TUULI ORASMAA **PIIRROS** SAMULI SIIRALA

Hiljattain eläkkeelle jäänyt **Florence Nightingale Kuteesa** saa olla ylpeä. Hän on puskenut tasa-arvoista budjetointia eteenpäin Ugandan valtiovarainministeriössä koko työuransa ajan ja Uganda on usein nostettu sukupuolitietoisen budjetoinnin mallimaaksi.

”Tasa-arvoinen budjetointi on kirjattu lakiimme. Kaikki valtion laitokset joutuvat arvioimaan budjettinsa sukupuoli- ja muut tasa-arvovaikutukset”, Kuteesa kertoo.

Esimerkiksi koulutussektorilla uusien oppimateriaalien hankinta hyödyttää kaikkia, mutta tyttöjen koulunkäyntiä vauhdittaisivat etenkin saniteettitilojen parannukset. Jos kouluista ei löydy kunnollisia vessoja, monet tytöt eivät tule kuukautisten aikana kouluun. Näitä tarpeita pyritään paikantamaan sukupuolitietoisen budjetoinnin avulla.

”Sukupuolibudjetoinnissa ei ole kyse perinteisistä naisia hyödyttävistä projekteista. Tavoitteena on, että valtion, alueen tai kaupunkialueen budjetti ottaa tasa-arvovaikutukset huomioon kokonaisuudessaan”, Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n ekonomisti **Teresa Curristine** selventää.

LAKI SÄÄDETTIIN 2015

Ugandassa paine tasa-arvon huomioimiseen valtiontaloudessa nousi jo varhain, 1990-luvun lopulla.

”Kansalaisjärjestöjen kampanjoinnin ansiosta aloitimme tasa-arvoisen budjetoinnin kokeiluna vuonna 2004”, Kuteesa muistelee.

Laki tasa-arvobudjetoinnista säädettiin vuonna 2015 ja se käsittää myös esimerkiksi vammaiset ja alueellisen tasa-arvon. Kuteesa suhtautuu kuitenkin nöyrästi mallimaan leimaan, sillä tasa-arvovaikutusten arvioiminen on yhä teknisesti haastavaa. Suurin este ovat puutteelliset tilastot.

”KUN PUHUIN SUKUPUOLESTA VALTIOVARAIN-MINISTERIÖN KOKOUKSISSA, SE OLI MONELLE HETKI OTTAA NOKOSET.”

”Jos en pysty näyttämään valtiovarainministeriölle numeroin, miten politiikkamme on vaikuttanut naisiin, he eivät kuuntele”, Kuteesa harmittelee.

Tämä on IMF:n mukaan ongelma useissa globaalin etelän maissa. Tilastot esimerkiksi naisten ja miesten rahankäytön eroista auttaisivat tasa-arvovaikutusten arvioinnissa. Useimmin päivitetään vain vakiintuneita indikaattoreita, kuten koulutus- ja köyhyystilastoja.

Toinen vastavoima Kuteesan mukaan ovat asenteet. Hyväkään arviointityö ei takaa tasa-arvoista budjettia.

”Kun puhuin sukupuolesta valtiovarainministeriön kokouksissa, se oli monelle hetki ottaa nokoset.”

JÄLLEEN UUSI ISKUSANA?

IMF:n Curristinen mukaan sukupuolitietoinen budjetointi leviää tällä hetkellä nimenomaan globaalissa etelässä.

Yksi haaste sen hyötyjen mittaamisessa on se, että budjetoinnin vaikutuksia on vaikea erotella tarkasti muusta kehityksestä. Curristinen mukaan esimerkiksi Intiassa sukupuolitietoista budjetointia tekevät osavaltiot pärjäävät muita paremmin naisten ja tyttöjen koulutuksessa, mutta juuri budjetoinnin osuutta eroihin ei olla tutkittu.

Onko sukupuolitietoinen budjetointi jälleen uusi kumileimasin vailla todellisia vaikutuksia?

”Voi olla, että sukupuolibudjetointi on vain hyvää budjetointia, ei sen kummempaa”, ajatushautomo Overseas Development Instituten **Bryn Wehlam** pohtii.

”Toisaalta budjetointi on erittäin poliittinen prosessi, jossa naiset helposti unohdetaan”, Welham muistuttaa.

Tämän vuoksi sukupuolitietoinen budjetointi on jo itsessään arvokasta. Se tuo näkyviin ryhmät, joilla on poliittisissa neuvotteluissa vähemmän puolustajia.

VEROTUS KURITTAA NAISIA

Valtion investointien ja muun rahankäytön lisäksi myös verotuksella, eli sillä miten valtion kerää varansa, on tasa-arvovaikutuksia. Monet globaalin etelän maat seuraavat IMF:n vero-ohjeistuksia. Niitä on kritisoitu negatiivisten tasa-arvovaikutusten vuoksi.

”IMF:n vero-ohjeistusten kärkenä on pitkään ollut kulutuksen verottaminen arvonlisäveron kautta. Tällaiset tasaverot iskevät kovimmin kaikkein köyhimpiin ja usein naisiin. He ovat tilastollisesti köyhempiä ja tekevät myös suuren osan kotitalouden hankinnoista omista varoistaan”, **Rachel Sharpe** ActionAid-järjestöstä muistuttaa.

Sen sijaan pääoman verotus on kehittyvissä maissa tyypillisesti kevyttä ja verohelpotukset koskevat suuryrityksiä. Näistä hyötyvät pitkälti miehet.

”On nurinkurista sysätä investointeja tasa-arvon edistämiseen, jos samat varat on kerätty naisten asemaa heikentävin tavoin.”

Uganda näytti 2014 esimerkkiä vapauttamalla maatalouden tuotantovälineet kuten lannoitteet 18 prosentin arvonlisäverosta. Tämä on vähentänyt juuri naisten verotaakkaa, sillä he hoitavat valtaosan viljelytyöstä ja hankinnoista.

YKSILÖT TIENRAIVAAJINA

Työ tasa-arvoisen talouspolitiikan kehittämiseksi Ugandassa jatkuu, joskin nyt ilman Kuteesan apua. Hän työskentelee eläkepäivillään yksityisenä konsulttina ja toivoo, että entiset kollegat valtiovarainministeriössä jatkavat kunnianhimoista työtä tasa-arvon puolesta.

Kuteesan mukaan määrätietoiset yksilöt, lähes poikkeuksetta naiset, ovat olleet budjetoinnin kehittämisessä avainasemassa – ilman heitä instituutiot eivät muutu.

”Kieltämättä huolettaa, mitä valtionhallinnossa tapahtuu nyt, kun olen poissa.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

VAPAALLA _

Rambo Kanambon sisällä meiniki on kuin diskossa, eikä omia ajatuksiaan tahdo aina edes kuulla. Etupenkille matkustajilla on samanlainen kiire kuin Linnanmäen vuoristoradassa.

KENIA

ORGANISOITU LIIKENNEKAAOS

HALUATKO RAMBO KANAMBON KYYTIIN?

Kehityslehti.fi sivuilla on video Nairobin-matatubusseista

Kenian pääkaupunki on täysin riippuvainen matatu-minibusseistaan. Kilpailu asiakkaista on kuitenkin niin kova, että busseja tuunataan tuhansilla euroilla. Nyt kilpailu kasvaa myös taksimarkkinoilla.

TEKSTI JA KUVAT LISELOTT LINDSTRÖM

Punaiseen takkiin sonnustautunut **Fash** vilkuttaa vimmatusti räikeänpinkin minibussin edessä Tom Mboya-kadulla Kenian pääkaupunki Nairobin keskustassa.

”70 shillinkiä Kiambuun! Ey ey eyyyyyy!”

Hän lyö kämmenellään bussin kylkeen ja viheltää ohikulkijoille.

Mainostettu hinta, 70 Kenian shillinkiä eli noin 60 eurosenttiä, on oikeastaan ylihintaa Kiambuun, jonne lippu maksaa yleensä vajaat 50 senttiä. Mutta pinkki bussi ei ole mikä tahansa bussi. Se on äärimmäisen tuunattu matatu, joiksi paikallisbussit Nairobissa kutsutaan.

”Fash” onkin vain lempinimi ja lyhenne englanninkielen fashionista, mikä tarkoittaa muotia. Fash on matatu-koordinaattori. Ilman hänenkaltaisiaan keskusta olisi ihan tukossa – tai siis vielä pahemmin tukossa kuin se nyt on.

TUUNAUKSELLA KILPAILUETUA

Vaikka se ei ulkopuoliselle siltä vaikutta, kaikki on suunniteltu ja bussit lähtevät tietyistä sovituista paikoista tiettyihin määränpäihin. Se, kuka pääsee ajamaan mitäkin reittiä, on tarkkaan valvottu ja etukäteen päätetty. Aikatauluja ei ole, vaan matka alkaa silloin kun bussi on täynnä.

Pinkki matatu on matkalla Kiambuun, joka on osa Nairobin metropolialuetta, mutta periaatteessa oma kaupunki pääkaupungin pohjoispuolella. Paisuva pääkaupunki kasvaa varmasti pian kiinni Kiambuun.

”Bussi täyttyy aina, ja paljon nopeammin kuin muut Kiambuun menevät matatut”, Fash kertoo.

Nuoriso rakastaa hänen mukaansa sitä. Rahaa itse bussin ostamiseen ja sen tuunaamiseen meni 8 miljoonaa shillinkiä, eli lähes 70 000 euroa.

Nairobilaiset ovat täysin riippuvaisia matatuistaan – ilman niitä koko kaupunki pysähtyy. Samalla kilpailu matkustajista on niin kova, että jotkut menevät äärimmäisyyksiin houkutellakseen asiakkaita.

”Jos matatussa ei ole wifiä, peli on menetetty heti kättelyssä”, sanoo matatunkuljettaja **George Macharia**.

Hän ajaa kaupungissa jo tunnetuksi tullutta Rambo Kanambo-nimistä matatua, joka kulkee keskustasta lähelle Nairobin lentokenttää.

”Meillä pyörii musiikkivideoita näytöillä, on tietenkin wifi, VIP-osio etuosassa ja kaupungin siisteimmät penkit”, Marcharia luettelee.

Kaikki on tehty asiakkaita varten ja heidän toiveiden mukaan. Nuoriso pitää musiikista ja haluavat päästä nettiin matkan aikana, Macharia sanoo.

AKVAARIOKALAT KUOLIVAT

Bussi on nyt Macharian mielestä jo vähän kulunut, pian pitää antaa sille uusi pintamaalikerros. Muutaman kuukauden välein pitää hänen mielestään maalata uudet graffitit tai asiakkaat tylsistyvät ja suosivat uudempia busseja.

Ja jos miettii, mikä on tällä hetkellä ”kuuminta hottia”, se selviää katsomalla Nairobin matatuja. On jalkapallojoukkueita, poliittisia kannanottoja, musiikki-artisteja ja supersankareita.

”Hulluinta mitä olen nähnyt on yksi matatu, jossa on maksulliset tv-kanavat, ja jotkut ovat myös yrittäneet pitää akvaariokaloja matatuissa”, Macharia sanoo.

Se tarina onkin tuttu monelle nairobilaiselle, ja huhujen mukaan kalat eivät pitkään pärjänneet hölskyvässä bussissa.

Tuunatuilla matatuilla on Fashin mukaan myös toinen etu – niillä on parhaat kuljettajat, jotka osaavat taitavasti navigoida Nairobin lamaannuttavien ruuhkien läpi. Siksi matkustajat ovat myös valmiita maksamaan kyydistä hiukan ylihintaa.

KAUPUNKI KASVAA KIIVAASTI

Nairobi kasvaa huimaa vauhtia, ja kolmenkymmenen vuoden päästä asukkaita arvioidaan olevan jopa 14 miljoonaa nykyisen 3,5 miljoonan sijaan.

Samalla keskiluokka kasvaa, ja moni kaupunkilainen toivoo mukavimpia tapoja matkustaa kuin äänekkäillä ja joskus holtittomasti ajavilla matatuilla.

Kaupunkiin onkin viime vuosina tullut uusia taksisovelluksia tiuhaan tahtiin. On Uberia, Taxifyta, Little Cabia, ja yksi uusimmista on suomalainen Nopia, joka ajaa sähköautoilla.

Mutta matatut eivät Fashin mukaan kilpaile samoista matkustajista.

”Uberkyyti maksaa jopa kymmenen kertaa enemmän kuin matatukyyti”, hän sanoo.

Mutta Uber haluaa myös palan matatukakkua. Yhtiö testaa parhaillaan uutta toimintoa Meksikossa ja Intiassa, ja toivoo pian tuovan sen myös Nairobiin. Sen avulla matkustajat voisivat varata paikan matatusta etukäteen, ja seurata bussin liikkeitä sovelluksen avulla.

KULJETTAJAN TIENESTIT PIENIÄ

Mutta uudet taksisovelluksen kilpailevat vanhojen, perinteisten taksien kanssa, eikä se ole aina rehtiä kilpailua, kertoo **John Bongo**.

Hän ajaa sekä Uberilla että Taxifylla, ja siirtyi kuljettajaksi vasta pari vuotta sitten. Ennen sitä hän työskenteli lentokentällä cateringpalvelun riveissä.

”Matatujen kanssa emme siinä mielessä kilpaile, mutta perinteisiä takseja kuljettavat yrittävät aina välillä saada meidät pulaan”, hän kertoo.

Kerran hän odotti asiakasta tavallisen taksin takana, kun ikkunaan koputti poliisi. Edessä seisova oli kutsunut poliisin paikalle, koska Bongo oli hänen mielestään pysäköinyt väärin.

”Se on sellaista pientä niskoittelua”, Bongo sanoo.

Syyskuussa jotkut taksisovelluksia käyttävistä kuljettajista ei uskaltanut ajaa Nairobin lentokentille, koska perinteisten taksien kuljettajat olivat uhanneet rikkoa heidän renkaitaan.

Uberilla, Taxifylla ja Little Cabilla ajava **Malachi Johnson** puolestaan haikailee takaisin aikaan, jolloin ajoi vielä tavallista taksia.

”Hintataso on nyt ihan hävytön, meille ei jää käteen yhtään mitään. Ja sen jälkeen, kun tuli vielä halvemmat vaihtoehdot, Uber Chap Chap ja Taxify Go, ei joskus ole edes järkeä ottaa matkustajia, koska bensa maksaa enemmän kuin mitä minulle jäisi.”

Uber Chap Chap ja Taxify Go-palveluihin voi rekisteröityä, jos on pienempi auto. Ajatus on, että hinta voi olla halvempi, koska moottori on pienempi ja polttoaineenkulutus siten alhaisempi.

”Ehkä rupean myymään hedelmiä kadulla, se on kohta kannattavampaa, hän sanoo, ja ostaa ruuhkassa seisovan autonsa ikkunan läpi keltaisen banaanin.” •

Kirjoittaja on Kenian Nairobissa asuva YLEn ja Ruotsin yleisradioyhtiö STV:n vakituinen avustaja.

KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA

”JOS MATATUSSA EI OLE WIFIÄ, PELI ON MENETETTY HETI KÄTTELYSSÄ.”

TEKSTI **TIINA KIRKAS**

ETIOPIAN MAATALOUDEN MUUTOS ON KESKEN

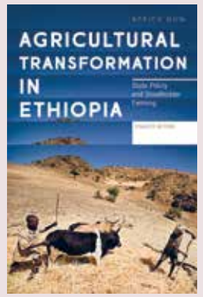

ATAKILTE BEYENE (toim.). Agricultural Transformation in Ethiopia. State Policy and Smallholder Farming. Zed Books, 2018.

ETIOPIA halajaa Maailmanpankin luokituksessa matalan keskitulon maaksi vuoteen 2025 mennessä. Valtio onkin panostanut voimallisesti etenkin vientiteollisuuteen: on rakennettu teitä, voimalaitoksia ja yrityspuistoja sekä houkuteltu ulkomaista pääomaa. Tuloksena maan talous on kasvanut noin kymmenen prosentin vuosivauhtia koko 2000-luvun.

Myös köyhien ihmisten osuus on vähentynyt, kun terveydenhoito, koulutus ja sosiaalipalvelut ovat parantuneet. Pahimpien kuivien kausien aikana valtio on jakanut ruokaa ja rahaa miljoonille tarvitsijoille.

Samaan aikaan Etiopian valtio haluaa kasvattaa maataloustuotantoa. Tavoite on, että pienviljelijöiden omavaraistalous muuntuu liiketoiminnaksi, joka ei vain tuota ruokaa kotimarkkinoille vaan myös vientiin. Sitä varten valtio on tarjonnut viljelijöille neuvontaa, siemenviljaa, lannoitteita ja kasvimyrkkyjä.

Lisäksi se on vuokrannut nelisen prosenttia viljelyalasta kaupalliseen suurtuotantoon.

Paikoin valtio on onnistunut lisäämään maatalouden tuotantoa mutta ei tuottavuutta, toteaa vanhempi tutkija **Atakilte Beyene** toimittamassaan kirjassa Agricultural Transformation in Ethiopia.

Yhä edelleen noin 16 miljoonaa pienviljelijää tuottaa ruokaa yli sadalle miljoonalle etiopialaiselle. Kullakin viljelijällä on hallussaan hehtaarin verran valtion omistamaa maata, jolla he tuottavat erilaisia viljoja, palkokasveja ja muun muassa paikallista hirssiä *teffiä*. Moni kasvattaa karjaa.

Työ tehdään perinteisin menetelmin härän vetämällä auralla, ja suurin osa siemenviljasta säästetään omasta tai naapurin sadosta. Kastelu perustuu kausittaisiin sateisiin, mikä vaarantaa sadon, kun kuivuus ja muut sään ääri-ilmiöt yleistyvät.

Beyene selittää maatalouden vanhakantaisuutta pienviljelijöiden muutosvastarinnalla mutta myös valtion tavalla säädellä maanomistusoikeutta. Tavoite on taata kaikille halukkaille viljelymaata, mutta peltojen pilkkominen estää uudistushaluisia viljelijöitä laajentamasta tuotantoaan hehtaaria suuremmille maa-aloille. Nyt lähes kaikki viljelevät samoja tuotteita ja erikoistumismahdollisuudet ovat rajalliset.

Maataloustuottajilta puuttuvat myös markkinat, koska vasta vain joka viides etiopialainen asuu kaupungissa. Lisäksi kolmannes kaikesta tuotetusta ruoasta tuhoutuu ennen kuin päätyy kuluttajalle.

Beyene kohentaisi Etiopian ruoantuotantoa uudistamalla maanomistusoikeutta, vapauttamalla markkinoita yksityisille toimijoille ja kehittämällä maataloustuotteiden arvoketjua. Hän myös muistuttaa naisten asemasta viljelijöinä ja ruoan merkityksestä osana paikallista kulttuuria.

KAKSI NÄKÖKULMAA AFRIKKAAN

MONEN MUUN kamerunilaisen naisen tavoin **Sabine** lähtee Libanoniin kotiapulaiseksi ja päätyy orjatyöhön. Hän onnistuu jatkamaan matkaa Syyrian, Turkin ja Kreikan kautta Belgian Brysseliin, jossa hän perustaa hiussalongin afrikkalaiskaupunginosaan Matongéen.

Rosine Mbakamin kamera seuraa hiussalongin arkea: tapaa Sabinen työntekijöitä ja asiakkaita sekä kuuntelee heidän tarinoitaan. Useimmat työskentelevät vailla oleskelulupaa ja pelkäävät poliisiratsioita. Päiviin mahtuu myös iloa ja unelmia – sekä ikkunan ohi vaeltavia turisteja, joille Sabinen salonki näyttäytyy kuin eläintarha ikään.

Koko ajan näppärät sormet letittävät hiuksia ja liimaavat irtoripsiä.

Dieudo Hamadin dokumentissa kolme nuorta kongolaista pohtii, miten parhaiten estää **Joseph Kabilan** aikeet valituttaa itsensä presidentiksi kolmannen kerran vastoin perustuslakia. Riittääkö someaktivismi vai pitääkö lähteä kadulle osoittamaan mieltä?

Ja voiko Kongon demokraattisessa tasavallassa vastustaa valtaa ilman väkivaltaa?

ROSINE MBAKAMIN Chez Jolie Coiffure ja **DIEUDO HAMADIN Kinshasa Makambo** esitetään Helsingin DocPoint-dokumenttielokuvafestivaalilla 28.1.–3.2.2019.

JOHDANTO KULTTUURIN MONITAHOISUUTEEN

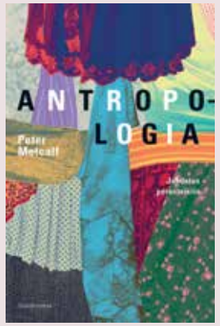

PETER METCALF. Antropologia. Johdatus perusteisiin. Gaudeamus, 2018.

KULTTUURIA on kaikki se, mitä aikuiset ja ikätoverit iskostavat ihmislapsen mieleen tämän varhaisvuosina: käytöstapoja, kielioppia, uskomuksia elämästä ja kuolemasta. Antropologi tutkii, miten nämä kulttuurit poikkeavat toisistaan eri paikoissa ja aikoina, ja mitä erot merkitsevät.

Kulttuurin käsite ei ole yksiselitteinen, toteaa emeritusprofessori **Peter Metcalf** kirjassaan *Antropologia*. Se voidaan tulkita hyvinkin kapeasti, jolloin ihmiset lokeroidaan kulttuurisiin karsinoihin vailla yhteyttä muuhun maailmaan. Todellisuudessa ihmiset lukeutuvat useisiin kulttuureihin samanaikaisesti ja monitasoisesti. Antropologin tehtävä on etsiä maailmasta sopukoita, joissa kulttuurit uudistuvat ja monimuotoistuvat.

Metcalf tarjoaa esimerkin intialaisista siirtotyöläisnaisista Mauritiuksella, jossa nämä työskentelevät tehtaassa ja nukkuvat suljetussa asuntolassa. Mihin joukkoon naiset mieltävät itsensä kotonaan, entä ulkomailla? Onko se jokin Intian lukuisista kielistä, kasteista, uskonnoista tai etnisistä ryhmistä? Vai pohjaako se luokkatietoisuuteen tai kuluttajakansalaisuuteen? Todennäköisintä on, että naiset luovat uutta kulttuuria, joka perustuu jaettuun kokemukseen, ystävyyteen tai vaikkapa musiikkimakuun.

Kirjassaan Metcalf tarkastelee kriittisesti myös antropologien roolia Britannian siirtomaavallan lujittamisessa Afrikkaan 1800-luvun lopussa. Tutkijat tuottivat virkamiehille tietoa paikallisten yhteisöjen valtarakenteista ja sosiaalisista suhteista, mikä helpotti hallintokoneiston luomista.

LAUPIAAT SIJOITTAJAT

CHRISTIN TER BRAAK-FORSTINGER (toim.) Conscious Investing. Practitioners' views on holistic investing approaches that benefit people and the planet. Harriman House, 2017.

VAIKUTTAVUUSSIJOITTAJA tavoittelee taloudellisen tuoton lisäksi myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Hän edistää esimerkiksi YK:n kestävän kehityksen tavoitteita. Kohteet voivat olla koulutusta, terveydenhoitoa, kestävää maataloutta tai uusiutuvaa energiaa.

Astetta vastuullisempi sijoittaja rahoittaa tietoisesti tulevaisuutta, jonka hän haluaa itselleen ja lapsilleen. Hän toimii luonnon kantokyvyn rajoissa ja vastaa sijoitustensa seurauksista. Samalla hän muokkaa nykyistä oman edun tavoitteluun perustuvaa talousjärjestelmää ympäristökestävämmäksi.

Etenkin vuosina 1982–2000 syntyneet millenniaalit ovat kiinnostuneet vaikuttavuussijoittamisesta. Heille sijoittaminen on myös keino ilmentää arvomaailmaansa, toteaa **Christin ter Braak-Forstinger** toimittamassaan kirjassa *Conscious Investing*.

Esimerkiksi tanskalainen **Ditte Lysgaard Vind** sijoittaa perintörahojaan yritykseen, joka valmistaa rakennusten purkujätteestä betonia. Hän näkee kiertotaloudessa mittavia mahdollisuuksia, kun tavarat ja materiaalit suunnitellaan tuottamaan lisäarvoa elinkaarensa eri vaiheissa.

”Meidän ei tule tehdä sijoituksillamme vain vähemmän pahaa, vaan enemmän hyvää”, hän kirjoittaa.

Peter Wuffli ja **Andreas Kirchschläger** puolestaan sijoittavat pienimuotoiseen liiketoimintaan Bolivian La Pazissa ja Kenian Nairobissa. Heidän viiden kuukauden täsmäsijoituksella kauppiaat ovat onnistuneet nostamaan kuukausiansionsa 70 eurosta 105 euroon. Wuffli ja Kirchschläger ovat luoneet mittarin, jolla arvioivat sijoituksensa vaikutuksia.

”Enemmistö kauppiaista on naisia, joten tulot käytetään lasten koulutukseen”, he kirjoittavat.

SAMBIAN METSÄT HÄVIÄVÄT *SAVUNA ILMAAN*

Väestönkasvu ja puuhiilen valmistaminen uhkaavat muuttaa Afrikan yhdeksi isoksi grilliksi. Sambiassa ollaan ehkä vihdoin näkemässä metsä puilta.

TEKSTI JA KUVAT TIMO OLKKONEN JA MATTI VÄÄNÄNEN

Puuhiilen valmistus on raskasta työtä, ja välittäjät vievät ison osan tuotoista.

”PUUHIILEN KÄYTTÖ KULUTTAA METSIÄ ENEMMÄN KUIN NIIDEN HYÖDYNTÄMINEN POLTTOPUINA.”

Näky on lohduton. Vielä äskettäin luonnonkaunis, vehreä metsä on muuttunut kuivaksi säärenkorkuisten kantojen kattamaksi kankaaksi. Palamisen jälkiä näkyy siellä täällä. Metsikkö on muuttunut joutomaaksi.

Paikalla on ollut puuhiilenpolttaja. Puusto on päätynyt kuumennettavaksi maahautaan eli miiluun jatkokäsittelyä varten. Olemme eteläisen Afrikan sisämaavaltiossa Sambiassa, Mumbwassa, reilu sata kilometriä länteen pääkaupungista Lusakasta.

Sambian valtateiden varsilla eri puolilla maata on läjäpäin hiilisäkkejä. Se, kummalla puolella tietä säkit ovat, kertoo niiden pääasiallisen kulkusuunnan: vasemmalla puolella olevat ovat menossa kohti pääkaupunkia Lusakaa, oikealla puolella kohti Zimbabwea tai Tansaniaa.

Ostajana on usein rekkakuski, joka palatessaan Sambian-reissultaan tyhjällä rekalla hyödyntää mahdollisuuden tehdä vähän rahaa välittämällä säkkejä pääkaupungin tai naapurimaiden hiilennälkäisille ja maksukykyisille markkinoille.

Sambia on lähes yhtä metsäinen maa kuin Suomi: yli 60 prosenttia maasta on metsän peitossa. Sen metsät ovat kuitenkin uhan alla.

Suomen tukeman koko maan kattavan metsänkartoitushankkeen toisessa vaiheessa arvioitiin maankäyttöä ja sen vaikutuksia Sambiassa. *Integrated land use assessment* -ohjelman pohjalta saatiin vuonna 2016 arvio Sambian vuosittaisesta metsäkadosta: 270 000 hehtaaria vuodessa, noin jalkapallokentän verran minuutissa. Todellinen luku on nyt tuotakin korkeampi, sillä arvion tekemisen jälkeen Sambiaa kohtasi energiakriisi.

Kriisin aiheutti sää: sateet jäivät tulematta ja Sambesijoen mahtavat vesivoimalat kävivät minimiteholla, ja noin 90 prosenttia sähkönsä vesivoimalla tekevässä maassa koettiin ennennäkemätön sähköpula. Ja sähkön säännöstelyn vuoksi puuhiilen menekki kasvoi entisestään.

Jatkuva väestönkasvu, noin kolme prosenttia vuodessa, lisää painetta hakata metsiä lisää. Kolme prosenttia ei äkkiseltään kuulosta korkealta luvulta, mutta jatkuessaan se tarkoittaa, että maan väkiluku tuplaantuu nykyisestä 18 miljoonasta vuoteen 2040 mennessä, eli siis vain reilussa 20 vuodessa.

PUUHIILI SUOSITTUA

Sambialaiset ovat riippuvaisia puuhiilestä. Se on perinteinen polttoaine, ja useille sähkön puuttuessa ainoa vaihtoehto. Puuhiilen käyttö kuluttaa metsiä enemmän kuin niiden hyödyntäminen polttopuina, mutta hiilen käyttö on kätevämpää ja sen lämpöarvo on korkeampi kuin polttopuun.

Maaseudulla polttopuuksi riittää edelleen pääosin oksat ja risut. Puuhiilen kysyntä tuleekin erityisesti kaupungeista. Väestönkasvun ja kaupungistumisen myötä hiilen kysyntä kasvaa koko ajan. Siitä on tullut myös vientituote naapurimaihin. Onpa hiilikuormia viety Sambiasta konteissa Persianlahdelle saakka.

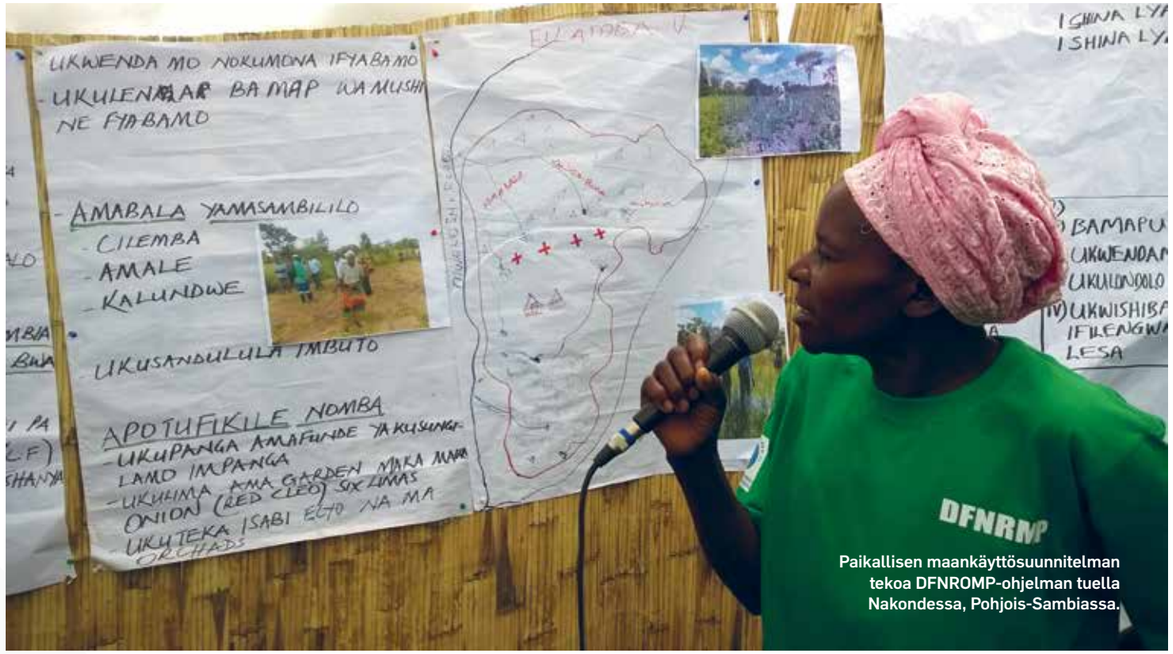

Paikallisen maankäyttösuunnitelman tekoa DFNROMP-ohjelman tuella Nakondessa, Pohjois-Sambiassa.

Metsien raivaaminen maanviljelyn tarpeisiin on hiilenpolttoakin suurempi syy metsäkadolle. Kysymys ei ole siitä, etteikö Sambiassa olisi tilaa, koska väestötiheys ei ole kovin paljon suurempi kuin Suomessa. Viljelysmenetelmät ovat kuitenkin tehottomia, minkä takia maata tarvitaan paljon. Kaskiviljely on myös yleistä. Käyttämätön maa-alue on altis kaappauksille, joten metsä saatetaan hakata vain omistamisen merkiksi.

Väestönkasvun ja kaupungistumisen myötä asutuskeskusten lähellä olevat lähellä metsät päätyvät asutuksen tarpeisiin, pieniksi viljelypalstoiksi tai epävirallisiksi kaatopaikoiksi. Viime vuonna osa Lusakan kupeessa olevasta suojellusta metsäalueesta, Lusaka East Forest Reserve 27:stä, otettiin hämärissä olosuhteissa suojelun piiristä, ja myytiin kiinteistöjen rakentajille.

Haltuunotto seurasi skandaali, mutta vahinko metsälle ehti jo tapahtua. Ympäristöjärjestöt ja asukkaat ovat huolissaan metsän kutistumisen vaikutuksista paitsi virkistyskäyttöön myös käytön paineesta laskeviin ja pilaantuviin pohjavesiin.

TEHOTON METSÄHALLINTO

Siirtomaa-ajoista lähtien Sambiaan on tuotu ja istutettu eukalyptusta ja mäntyä, joka kasvaa Sambiassa täyteen mittaansa nopeasti parissakymmenessä vuodessa. Puuplantaasien hyödyntäminen voisi olla keino vähentää tai ainakin hidastaa luonnonmetsien sukupuuttoa.

Suomi on ollut Sambian metsissä 1970-luvulta alkaen. Suomen tuella maahan perustettiin metsäteollisuutta: perustettiin valtiollinen metsäyhtiö ZAFFICO, metsänhoitajakoulutus ja istutettiin mänty- ja eukalyptusviljelmiä. Alkuperäismetsien puu kun ei pääasiassa käy sahatavaraksi.

”NYKYISINKIN SAMBIAN TEUVOHAKKARAISET ELI PAIKALLISET SAHURIT SAHAAVAT USEIN PUUNSA KARAN KENTTÄSIRKKELIN POHJALTA TEHDYILLÄ KOPIOILLA.”

Aikoinaan Sambiasta ei muita löytynytkään kun suomalaisia Kara-pyörösahoja. Nykyisinkin Sambian teuvohakkaraiset eli paikalliset sahurit sahaavat usein puunsa Karan kenttäsirkkelin pohjalta tehdyillä kopioilla.

ZAFFICO on näihin päiviin saakka säilynyt ainoana suurempana metsäalan toimijana. Valitettavasti yhtiö kärsi huonosta hallinnosta. Kun plantaaseilta korjattiin puuta, ei korvaavia istutuksia juuri tehty. Plantaasien maat päätyivät myös viime kädessä muuhun käyttöön, muun muassa viljelykseen.

Vasta aivan viime vuosina on ZAFFICO alkanut jälleen istuttaa, uusillekin alueille. Tavoitteena on jopa ZAFFICO:n listaaminen paikalliseen pörssiin omistuspohjan laajentamiseksi ja tarvittavien investointien mahdollistamiseksi. Kaikki tämä on tapahtunut kuitenkin liian pienessä mittakaavassa ja liian myöhään.

Sambia kärsii jo nyt puutavarapulasta. Noin 5-6 vuoden tähtäimellä kotimainen plantaasipuutavara loppuu markkinoilta kokonaan. Asiaa ei auta yhtään se, että naapurimaissa tilanne on samantapainen. Jatkossa paine luonnonmetsiä kohtaan sekä Sambiassa että sen rajanaapurissa Kongon demokraattisessa tasavallassa kasvaa entisestään.

ONGELMALLISET MAANOMISTUSSUHTEET

Ongelmien ytimessä ovat maanomistussuhteet. Liki kaksi kolmannesta Sambian pinta-alasta on perinteistä yhteisömaata, communal land. Paikallisyhteisöjen omistus toimi hyvin aikoinaan kun väestö oli pieni ja metsät suuria.

Nyt paine metsiä ja muita luonnonvaroja kohtaan kasvaa koko ajan. Yhteisömaiden käytön hallinta vaihtelee alueelta toiselle, mutta päättävässä asemassa ovat yleensä heimopäälliköt ja heitä avustavat heimovanhimpien neuvostot. Nämä myöntävät yhteisön asukkaille käyttöoikeuksia maahan ja muun muassa hakkuuoikeuksia metsään. Hyöty on usein lyhytaikainen. Laajemmat vaikutukset vaikkapa veden valuma-alueisiin huomataan vasta viiveellä.

Käytännössä tästä seuraa, että metsänkäyttöä ei yhteisömailla juuri valvota. Puuhiilen valmistajan intressissä on kaataa puut ja polttaa ne hiileksi ennen kuin joku muu sen tekee. Hakkuuoikeuksien käsittelyssä esiintyy huijauksia ja korruptiota, puita on viety moninkertainen määrä verrattuna myönnettyihin oikeuksiin.

YHTEISÖMETSIÄ PERUSTAMASSA

Positiivistäkin kerrottavaa Saharan eteläpuolisesta Afrikasta on. Viralliset suojelualueet ja metsänhoitosuunnitelmat kattavat vuosi vuodelta enemmän ja enemmän metsää, niin myös Sambiassa.

Avainasemassa on oikeus maahan – eli se, että paikallisyhteisöt itse ovat kiinnostuneita ja sitoutuneita suojelemaan metsiä. Tähän tarvitaan sekä oikeudet turvaavaa lainsäädäntöä että paikallistason toimia. Paikallisyhteisöjen on koettava, että metsistä on enemmän hyötyä heille pystyssä kuin raivattuina tai poltettuina.

Sambian metsälainsäädännön ja -hallinnon kehittämistä Suomi on tukenut pitkään. Tuorein metsälaki (Forest Act) saatettiin ajan tasalle Suomen tuella vuonna 2015.

Suomen viimeisin Sambian metsiin liittyvä ohjelma keskittyi yhteisömetsähallinnon kehittämiseen. Ohjelman tuella Sambian metsähallinto sai valmisteltua lain, joka määrittelee yhteisöjen oikeudet ja velvollisuudet käyttämiinsä metsäalueisiin ja antaa niille laillisen aseman.

Lyhennelmähirviötä DFNORMP (Decentralised Forest and Other Natural Resources Management Programme) kantava ohjelma keskittyi siihen, miten paikallisyhteisöille voitaisiin tarjota elinkeinoja, jotka eivät kuluttaisi metsää ja muita luonnonvaroja yli luonnon kantokyvyn.

Nelivuotinen ohjelma päättyi elokuussa 2018. Sambian hallitus ja ohjelman tukemat paikallisyhteisöt olivat vedonneet pitkään Suomen tuen jatkamiseksi. Ohjelma päättyy, koska Suomi vähentää kehitysyhteistyötään Sambian kanssa.

Merkittävä osa ohjelmaa oli tukea yhteisöjen maankäyttöä siten, että yhteisöt itse saivat osoittaa, mitä metsäalueita ne halusivat saattaa suojelun piiriin. Kiinnostus tähän olikin riemastuttavan suurta. Ohjelman aikana luotiin ja testattiin yhdessä paikallisen hallinnon ja yhteisöjen kanssa metsälain mahdollistamat toimenpiteet yhteisömetsärekisteröinnille.

Merkittävä virstanpylväs saavutettiin, kun maa-asiain ministeriö antoi viimein asiaa koskevan asetuksen helmikuussa 2018. Ensimmäistä kertaa yhteisöjen on mahdollista saada lain turvaamat oikeudet käyttämäänsä maahan ja siten halu kestävään käyttöön vahvistuu. Samalla myös suurten lupausten päästökauppatulot nytkähtivät lähemmäksi hyödyttämään tavallisia sambialaisia. Jo itse ohjelman aikana yhteisömetsäkäyttöön rekisteröitiin reilut 30 000 hehtaaria maata.

MUUT JATKAVAT

Suojellut yhteisömetsät eivät yksin riitä pelastamaan Sambian metsiä. Siihen tarvittaisiin metsien taloudellisen arvon vahvistamista sekä metsäplantaaseja ja -teollisuutta, mikä osaltaan korvaisi luonnonmetsien käyttöä. Puuhiilen korvaamiseksi vaadittaisiin sitä korvaavan teknologian laajamittaista käyttöönottoa. Metsät tarvitsisivat myös vartiointia ja valvontaa. Ennen kaikkea metsät hyötyisivät maanomistusolojen selkeyttämisestä.

Suojellut yhteisömetsät ovat kuitenkin osoittautuneet yhdeksi toimivaksi keinoksi taistella metsäkatoa vastaan. Sambian hallitus onkin ottanut yhteisömetsien määrän ja laajuuden yhdeksi indikaattoriksi seitsemänteen kansalliseen kehitysohjelmaansa, joka kattaa vuodet 2017–2021.

Suomen tukema työ jatkuu, vaikka Suomi itse ei ole enää mukana. Yhteisömetsälaki on korvaamaton osa Maailmanpankin, YK:n ja Yhdysvaltain kehitysyhteistyöviranomaisen uusien ohjelmien suunnittelua. Myös Sambian hallinto itse on alkanut vaatimaan lain huomioonottamista paikallistasolla.

Suomen ohjelmalla on ollut myönteinen vaikutus paikallistasolla. Toivottavasti siitä saatu oppi saadaan laajemminkin käyttöön koko Sambiassa ja muulla samoista ongelmista kärsivissä Afrikan maissa. •

Kirjoittajista Matti Väänänen työskentelee erityisasiantuntijana Suomen Sambian-suurlähetystössä. Timo Olkkonen oli Suomen Sambian-suurlähettiläs 2014–2018 ja syyskuusta alkaen EU-suurlähettiläs naapurimaa Zimbabwessa.

KEHITYSLEHTI.FI/PASVENSKA

SUOMEN VIIMEINEN METSÄALAN OHJELMA SAMBIASSA

- Metsä- ja muiden luonnonvarojen paikallishallinnon tukiohjelma, Decentralized Forest and other Natural Resources Management Programme (DFONRMP) jää näillä näkymin Suomen viimeiseksi metsäalan ohjelmaksi Sambiassa.
- Ohjelma toteutettiin vuosina 2015–2018 Lusakan, Muchingan ja North Westernin maakunnissa ja sen kokonaisbudjetti oli 4,4 miljoonaa.
- Ohjelman toteutuksesta vastasi Indufor Oy. Paikalliset toteutuskumppanit olivat Sambian maa- ja luonnonvaraministeriö, paikallishallintoministeriö ja perinteisen heimohallinnon asioista vastaava ministeriö sekä maakuntien paikallishallinto ja -väestö.

”Afrikkalaiset naiset tarvitsevat *tilaa kehittyä*”

Sami Frestadius oppi, että tasa-arvotyön tehtävänä on tukea afrikkalaista feminismiä.

TEKSTI PÄIVI ÄNGESLEVÄ **KUVA** SAMULI SIIRALA

”Työntekijöitä oli 35, kun aloitin naisten maaoikeuskampanjan päällikkönä YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenin Etiopian-toimistossa. Yllätyin siitä, että olin ainoa mies. Olin aina ajatellut, että tasa-arvon edistäminen on miesten ja naisten yhteistä työtä.

Tehtäväni oli tuoda naisten maaoikeuksia Etiopian, Tansanian ja Kenian lakeihin ja kehitysohjelmiin. Maaoikeudet ovat tärkeää politiikkaa. Lähes 200 valtiota on allekirjoittanut YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, joihin naisten maaoikeudet kuuluvat. Valtiot ovat sitoutuneet siihen, että naisilla on samat oikeudet maanomistukseen kuin miehillä. Afrikassa naiset omistavat maasta alle kymmenen prosenttia. Se on ihmisoikeusasia, iso este Afrikan kehitykselle.

Tunsin vahvasti, että työni oli merkityksellistä.

Oivalsin, että emme saa vallata tilaa afrikkalaiselta feminismiltä. Emme saa viedä Afrikkaan länsimaista näkemystä feminismistä. Esimerkiksi nairobilaisten lakinaisten yhdistys tietää, miten yhdistyksen verkosto toimii ja mitä se haluaa edistää. Ulkopuoliset eivät voi tulla Keniaan, perustaa toista lakinaisten verkostoa ja syöttää sille omia näkemyksiään naisten ongelmista.

Meidän tehtävämme on antaa afrikkalaisille naisille tilaa, jotta he voivat kehittyä.

Voimme esimerkiksi auttaa kehittämään lakeja, jotka tukevat naisia, kuten maaoikeuksien lainsäädäntöä. Afrikassa tasa-arvon päävihollinen on patriarkaalisuus. Yhteisöissä lapset näkevät, kuinka naista saa kohdella eri tavalla kuin miestä. Miehet mittaavat kylän maita ja päättävät, minne naiset kanojensa kanssa päätyvät. Asenne periytyy, sitä on vaikea kitkeä. Patriarkaalisuutta voi vähentää esimerkiksi sillä, että naiset otetaan mukaan maankäytön kokouksiin.

Työskentelin kaksi vuotta Suomen rahoituksella. Kun palasin Suomeen, naisten maaoikeudet oli kirjattu kansallisiin kehitysohjelmiin Keniassa ja Tansaniassa. Etiopiassa muutos on käynnissä.” •

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.

SAMI FRESTADIUS

IKÄ: 38. **KOULUTUS:** Valtiotieteiden maisteri King's Collegesta Lontoosta vuonna 2005 ja kandidaatti Kentin yliopistosta Canterburysta vuonna 2004. **TYÖSKENTELI:** Naisten maaoikeuskampanjan päällikkönä YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenissa Etiopiassa vuosina 2016–2018. **JATKAA TYÖHÖN:** Etsii työtä, joka liittyy tasa-arvoon, ihmisoikeuksiin ja maaoikeuksiin.

TERÄASEET POIS!

VUODENVAIHTEEN loma-aika koittaa, ja monet maahanmuuttajataustaiset sukuloivat Afrikassa. Lentokentällä tytöt tietävät, että teräviä esineitä ei saa kuljettaa käsimatkatavaroissa matkustamoon. Mutta mikä heitä odottaa perillä?

Etenkin koulujen kesälomilla tyttöjä saattaa olla vastassa ympärileikkaaja, joka silpoo heidän sukuelimensä perinteen mukaisesti. Somaliassa lähes kaikki tytöt ja naiset on silvottu eriasteisesti. Paikalliset leikataan 7–10-vuotiaina, lomailijat taas 12–14-vuotiaina, mikä on usein hankalaa ja tuskallista. Loma kuluu toipumiseen.

Yhdysvalloissa naisten sukuelinten silpominen on rikos, josta liittovaltion viranomaiset muistuttavat matkailijoita lentokentillä lomakausina. Kaikki afrikkalaiset vanhemmat eivät tiedä, että ulkomaillakin tehty ympärileikkaus vaikuttaa lapsen huoltajuuteen tai oleskelulupaan.

Suomessa naisten sukuelinten silpominen on törkeä pahoinpitely, josta tulee ilmoittaa polisiille.

Myös Euroopan maissa maahanmuuttajatyttöjen vanhempia ja sukulaisia valistetaan naisten sukuelinten silpomisen vaaroista. Yksi kohderyhmä on juuri sukulaisvierailijat, kuten ranskalaisen pilapiirtäjäjän **Anne Derennen** kuvassa.

6. helmikuuta vietetään kansainvälistä naisten sukuelinten silpomisen nollatoleranssipäivää. •

TIINA KIRKAS

kehitys
utveckling

JULKAISIJA
Ulkoministeriö
Viestintäosasto
Kehitysviestintä
PL 481, 00023 Valtioneuvosto

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET
Verkossa kehityslehti.fi/tilaa-lehti/
Puhelimitse tiistaisin ja torstaisin klo 9–11/Grano Oy
02 9180 0400

TOIMITUSNEUVOSTO
AD Teemu Heinilehto
toimittaja Janne Hopsu
asiantuntija Lyydia Kilpi
apulaisosastopäällikkö Kristiina Kuvaja-Xanthopoulos
osastopäällikkö Jouni Mölsä (pj.)
toiminnanjohtaja Salla Nazarenko
professori Anja Nygren
professori Jukka Pirttilä
osastopäällikkö Satu Santala
toimittaja Jyrki Saarikoski
toimittaja Sami Sillanpää
toimittaja Aishi Zidan

PÄÄTOIMITTAJA
Pasi Nokelainen
0295 295 350 115, 050 339 5860
pasi.nokelainen@formin.fi

TOIMITUSSIHTEERI
Aleksi Vienonen

ULKOASU Sissu Muhujärvi

PAINATUS Grano Oy

ISSN 0787-0418

Lehden sisältöä lainattaessa on lähde mainittava. Artikkelit edustavat kirjoittajiensa kantaa.

Neljä kertaa vuodessa ilmestyvä Kehitys-Utveckling on tilaajille maksuton.

Kehitys-Utveckling 1.2019 ilmestyy maaliskuussa.

Ulkoministeriö
Utrikesministeriet

QM5 2

Ulkoministeriö Educassa 25.–26.1. osastolla 6n50

Opettaja, hae osastoltamme:

- Agenda 2030 -julisteet (fi, sv ja en)
- Tietoa globaalista kehityksestä ja Suomen kehitysyhteistyöstä

Myös tilaamalla: **julkaisut.um.fi**

Liity messuilla Maailma 2030 -uutiskirjeen tilaajaksi – saat mukaasi kätevän kassin!

Maailma 2030.fi

Ulkoministeriö Utrikesministeriet

Världen 2030